

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

68. koosolek.

12. juunil 1930.

Sisu:

1. 26 Riigikogu liikme arupärimine Vabariigi Valitsusele riigiraudteede tööliste palkade määruse täienduse kohta.
2. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.
3. ja 5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele Võru õpetajate seminari sulgemise kavatsuse kohta.
4. Järgmise koosoleku määramine.
5. Sisupunkt 3. järg.
6. Laevade kokkupõrgete seadus — redaktsioon.
7. Laevade päästmise ning neile abiandmise ja uppunud ning randunud varade seadus — redaktsioon.
8. Tolliseadustiku §§ 90., 92.—94. muutmise seadus — redaktsioon.
9. Isikutõestamise ja liikumise seadus — redaktsioon.
10. Maanteede seaduse muutmise seadus — redaktsioon.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 10.16 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. 26. Riigikogu liikme arupärimine Vabariigi Valitsusele riigiraudteede tööliste palkade määruse täienduse kohta.

Juhataja: 26 Riigikogu liikme poolt on arupärimine Vabariigi Valitsusele riigiraudteede tööliste palkade määruse täiendamise kohta.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„30. aprillil 1930 pandi Vabariigi Valitsuse poolt maksma riigiraudteede tööliste palkade määruse täiendus, millega määratakse riigiraudteede välis- ja ehitusetöölise palk tunniviisi, kusjuures tunnipalgaks on $\frac{1}{8}$ päevapalgast ja tööpäeva pikkus aastaegade kohaselt: 6, 8 ja 10 tunni peale.

Tähendatud määrus on välja kuulutatud RT 36 — 9. mail 1930 ja selle alusel on raudteede ehituseamet 16. mail 1930 sisse seadnud tööaja ja palgad. Kuna määrus pandi maksma välis- ja ehitusetöölisele ette teatamata — üle öö, siis on see tähen-

datud tööliste keskel esile kutsunud pahameeletormi ja protestid. Nii on XI piirkonnas — Ülemistel töölisi, arvult 30, kes julgisid selle mitteseadusliku määruse vastu protesteerida, töölt vallandatud, ilma et oleks seaduses ette nähtud 2 nädalat ette öeldud, — ka mujal on sarnaseid juhtumisi pärast määruse maksmapanemist ette tulnud.

Määrust lähemalt vaadeldes, torkab silma, et see on vastolus 8-tunnilise tööpäeva põhimõttega. Ajutise valitsuse deklaratsiooniga maksma pandud 8-tunnilist tööpäeva pikkust saab ainult nii mõista, et see maksab läbi aasta ja mingil tingimisel ei saa seda, nii nagu valitsuse määrus ette näeb — aastaegade kohaselt pikendada või lühendada.

Ühenduses tööpäeva pikkuse ümberkorraldamisega, vähendatakse sama määrusega ka välis- ja ehitusetöölise palku. Senise määruse järgi said päevatöölised 170—180 senti päevas, nüüd aga arvates tunnipalgaks $\frac{1}{8}$ päevapalgast, hakkavad saama 21—22 senti tunnis, seega 2—4 senti 8-sa tunni kohta vähem ja kui arvata puhkepäevade ning pühade-eelpäevadega palgast mahaarvatud tasu ja suvel tehtavad 2 ületundi päevas, mis 4 kuu kohta 200 ületundi välja teeb, seega 100 lisatundi, siis selgub, et tööliste aasta teenistust, mis juba niikuinii madal on, veel seadusevastaselt vähendatakse. Rääkimata praegustest palkadest, ei saa ükski tööline 126 sendiga talvistel kuudel kuidagi perekonnaga ära elada.

Kõiki eeltoodud arvesse võttes, palume Vabariigi Valitsuselt vastust järgmistele küsimistele:

1) Millistel põhjustel on Vabariigi Valitsus sellase seadusevastase määruse maksma pannud?

2) Millal mõtleb Vabariigi Valitsus selle seadusevastase määruse ära muuta ja läbi aasta kestva 8-tunnilise tööpäeva raudteede välis- ja ehitusetöölise kohta maksma panna?

Tallinnas, 5. juunil 1930.

Ed. Pesur, M. Mihkelson, A. Mekkart, A. Liivak, A. Kirikal, F. Hist, Th. Schmidt, K. Kanep, M. Adamson, P. Schütz, H. Martinson, A. Usai, A. Gretshonov, L. Johanson, A. Sirro, J. Voiman, A.

Oinas, M. Martna, B. Eilman, Oskar Gustavson, J. Klesment, E. Joonas, E. Kink, A. Kärner, J. Piiskar, A. Jõeäär.“)

2. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.

J u h a t a j a: See päevakorra-punkt jääb vahele.

3. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele Võru õpetajate seminari sulgemise kavatsuse kohta.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n (jätkab kõnet): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie neljas seminaris on niipalju õpilasi, et need väga hästi võiksid ära mahtuda kolme seminari. Seepärast on ka Vabariigi Valitsus asunud seisukohale, et tarvis oleks üks seminaridest täiesti sulgeda. Võru õpetajate seminar on õpilaste arvu poolest väikesemaid, ja seepärast on ka arusaadav, et eeskätt selle sulgemisele asuti. Muidugi on selle juures ka veel mitmeid teisi põhjusi olemas. Üks esimestest on nimelt see, et Võru seminari sulgemisega on võimalik ka lahendada Võru linna algkoolide ruumide küsimust. Nimelt on Võrus 2 linna algkooli, mis kasutavad ühte ja samu ruume, töötades kahes vahetuses, missugune asjaolu sünnitab lastevanemate juures nurinat, kellest hulk kuulub kehvematesse linnaelanikkude kihtidesse. Seminari sulgemisel lähevad seminari ruumid kas täielikult või osalt ühe linna algkoolile. Praktilikkuse seisukohalt on seal ümberpaigutused mitmeti võimalikud. Võibolla, et osa algkooli ruumidest, mis linna ja maakonna poolt ülalpeetava tööstusekooli käes praegu on, antakse maavalitsuse poolt linnale tagasi, kuna see linna maja on, et ta saaks osa algkooli sinna paigutada, võibolla paigutatakse tööstusekool seminari ruumidesse ja seega veel osa ruumidest algkoolile üle jääb. Igatahes on sellega võimalik teist linna algkooli mahutada päeval töötama. Nüüd on ajakirjanduses avaldatud, ja vist ka arupärijad ise väljendanud niisugust arvamist, et ei ole võimalik mahutada seminari algkooli õpilasi kahte linna algkooli, vaid ilmtingimata olevat tarvilik uus algkool avada. Nagu Riigikogu liikmetel teada, oli algkooli õpilasi kolme algkooli peale kokku, see on kahes linna algkoolis ja seminari algkoolis, lõpulejõudval kooliaastal I klassis — 92 õpilast, II klassis — 78 õpilast, III klassis — 90 õpilast, IV klassis — 79 õpilast, V klassis — 80 õpilast ja VI klassis — 82 õpilast.

Kokku kuues klassis kolme kooli kohta on 501 õpilast, selle juures on umbes 100 õpilast maalt ja 400 linnast. Kui võtame nõnda, et Võrus edaspidi kaks algkooli on, õpilaste arvuga klassi kohta 40, siis ulatuks õpilaste arv üldiselt 480-le. Sellega saaksime ära mahutada praeguste õpilaste arvu, silmas pidades seda, et osa lastest on maaõpilasi, kes mitte tingimata just ei tarvitse linnas õppida. Kui võtame õpilaste arvu klassi kohta ka 50, meil on niisuguseid klasse, kus õpilaste arv ulatub isegi 60-le, kuid 50 õpilasega klassis on siiski võimalik töötada, siis võime kahte algkooli mahutada 600 õpilast, see on 100 last rohkem kui praegu. Sellepärast ei ole tarvidust kolme algkooli avamiseks, nõnda et saaksime algkoolide ülalpidamise ja mahutamise suhtes teatava kokkuhoiu. Selle küsimuse ümber vaidlemine on tekkinud kas andmete teadmatusest, või arusaamatusest. Teist alust selleks olla ei saa. Muidugi on selleks mõtlemiseks põhjust andnud vast ka see asjaolu, kui arvestatakse õpilaste väikesema arvuga klassides, nagu see siitsaadik on olnud. Ja kui selle moega Võru 2 algkooli mahutatakse ühes tööstusekooliga olemasolevaise majadesse, siis langeb ära uue algkooli maja juurdeehitamise tarvidus ja juurdeehitamise kulud. Läänemaa ja Rakvere õpetajate seminaride ruumide kasutamiseks ei leidu nii soodsat juhust, ja pealegi on Rakvere õpetajate seminar oma õpilaste arvu poolest kõige suurem, mis raskendab selle asutuse õpilaste mahutamist teistesse koolidesse. Ka on Läänemaa ja Rakvere seminarides internaadid, kuna Võru õpetajate seminaril puudub internaat.

Mis puutub Tartu õpetajate seminarisse, siis ei ole otstarbekohane seda korraga sulgeda, sest kavatsus on Tartu seminari asemele asutada pedagoogium, kelle kasutamisele läheksid edaspidi seminari ruumid. Ka on võimalik, et seminaride likvideerimisel kõik teiste seminaride viimaste klasside õpilased koondatakse viimaseil aastail Tartu, ja seega oleks Tartu õpetajate seminar see, mis viib lõpule seminaride töö. Sinna mahutatakse Rakverest 2 klassi, Läänemaalt 2 klassi ja 2 klassi jääks Tartust, tähendab üldse mahutataks 6 klassi. Seepärast asudes algkoolide õpetajate ettevalmistamise ümberkorraldamisele ongi Hariduse- ja sotsiaalministerium asunud seisukohale, et esimeses järjekorras ja terves ulatuses tuleb sulgeda Võru õpetajate seminar.

Võru õpetajate seminari sulgemisega 1. augustist 1930 tuleb selle 154 õpilasel leida võimalus edasi õppida teistes kooli-

des. Tähendatud õpilastest on 69 seminari I ja II klassis ja need kõik, kui nad soovivad oma haridust jätkata, võivad astuda kohalikkude keskkooli, Räpina, Valga ja osalt ka Petseri keskkoolidesse, kuna I ja II klassi kursused kõigis avalikkudes keskkoolides, nende hulgas ka seminarides, on ühtlane, ja Võru keskkoolis jätkub ruumi tähendatud õpilaste mahutamiseks. Võru õpetajate seminari teiste — III—V — klasside 85 õpilasel tuleb aga üle minna Tartu, Rakvere ja Läänemaa õpetajate seminaridesse. See üleminek on täiesti võimalik viimaste ruumide seisukohalt, tuleb lubada mahutada tarbekorral ühte klassi ka üle 35 õpilase. (Pahemalt poolt: See on seadusevastane.) Seadus seatakse elu järele, aga mitte elu seaduse järele. (J. Voiman, stp: Riigikohtusse...) Ega Riigikohtuga ei ole tarvis konflikti otsida. Asja otstarbekohasuse seisukohalt on võimalik 35 õpilase asemele 40 panna, mis erakordsetel juhtudel raskusi ei tee.

Eriti on see üleminek võimalik Rakvere ja Läänemaa seminaridesse, kus olemas internaadid, mis juba praegusel kujul võimaldaksid 31 uue õpilase mahutamise, kuid tarbekorral on võimalik internaadi ruumid laiendada suletavate esimeste klasside ruumide arvel. Ka õpilaste üleminekuks Tartu ei ole ees võimatuid takistusi, kuna siin leidub õpilastele küllaldaselt erakortereid.

Võru õpetajate seminari õpilastel nende ülemineku puhul teistesse seminaridesse võivad aga tekkida majanduslikud raskused. Lähemalt vaadatuna need raskused ei ole nii suured, kui nad esialgu paistavad. Majanduslikkude kulude mõttes ei ole palju vahet Võru ja Tartu vahel, sest mõlemas linnas tuleb õpilastel elada erakortrites, ja elukallidus on nendes linnades peaaegu võrdne. Kuigi Tartu asub osale õpilastele kaugemal kui Võru, on Tartuga ikkagi hea ühendus — raudtee, omnibuseliinid — ja selle tõttu on ka Tartus võimalik õpilasi varustada söögiainetega kodust. Rakvere ja Läänemaa seminariga on lugu kauguse mõttes küll halvem, kuid asudes elama internaatidesse, kus õpilase ülalpidamine läheb maksma kuus ainult 18—20 krooni, leiavad õpilased siin ees isegi soodsamad tingimused kui Võrus, kus neil tuli erakortris elada ja maksta üüri. Kui siinjuures arvestada veel stipendiumide määramisega suuremal arvul suletavate esimeste klasside arvel, siis võib öelda, et majanduslikud raskused õpilaste uutes asukohtades — Tartus, Rakveres ja Uuemõisas — ei ole üldiselt suuremad kui Võrus. Mõnele õpi-

lasele võivad need raskused olla uutes asukohtades isegi kergemad.

Ka ei too raskusi Võru õpetajate seminari sulgemine 1. augustist 1930 õpetajate kutse omandamisel selle seminari lõpetajatele, kes ei ole veel täitnud praktika-aastat, sest maksvad seadused võimaldavad neile praktika-aasta lõpetajate kursustest osavõtmise teiste seminaride juures. Seni ei ole olnud haruldased juhud, kus ühe seminari lõpetajad on osa võtnud teise seminari juures korraldatud kursustest ja saanud viimase poolt õpetaja kutsetunnistused. Samuti ei tekita ka raskusi seminari algkooli sulgemine, kuna seminari algkooli õpilased — 150 — mahuvad kõik Võru linna algkoolidesse, ilma et vaja oleks neis klassikomplekte juurde luua ja õpetajate palkamiseks kulusid suurendada.

Mis puutub lõpuks Võru seminari õppejõududesse, kes seminari sulgemisega kaotavad teenistuse, siis on neil võimalik uued kohad saada teistes koolitüüpides. Üldse on Võru õpetajate seminaris ja seminari algkoolis ametis 28 õppejõudu, neist 2 tunniandjat. Viiel õppejõul on kõrgem haridus ja keskkooliõpetaja kutse, ja seitsmel kõrgem haridus. Kõik need õpetajad, samuti ka osa I-c palgajärku kuuluvaist õpetajaist võivad leida teenistust keskkoolides, kus 40% õpetajaist kutseta. Ilma kutseta õpetajaid on võimalik õppeaasta algul lahti registreerida, mida ka hariduseministeerium kavatses teha, et kohta leida neile, kel õpetaja kutse. (J. Voiman, stp: Aga ülejäänud?) Ülejäänuid tuleb leppida kohtadega algkoolides. Kui headel ja kutsega õppejõududel on neil kohasaamine algkoolides kergem, kui teistel, kel puudub õpetaja kutse. Ja algkoolides on samuti kutseta õpetajaid palju, kes õppeaasta vahetusel lahtiregistreerimisele tulevad. Ja võiks isegi arvata, et seminari õppejõududel, kui valitud ja headel õppejõududel, on kohasaamine algkoolidesse kergem kui paljudel teistel kandidaatidel.

Need oleksid siis lühidalt need põhjused, mis pärast Vabariigi Valitsuse otsusele tuli algaval õppeaastal Võru õpetajate seminar täies ulatuses sulgeda.

Juhataja: Rkl. Martinson on esitanud lihtülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates läbirääkimisi Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele Võru õpetajate seminari sulgemise kavatsuse kohta, läheb päevakorras edasi.“

J. Voiman (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Hariduse- ja sotsiaalmi-

nistri vastus meie rühma poolt esitatud aru-
päramisele Võru õpetajate seminari sulge-
mise asjus, millise tema ette kandis ühel
eelmisel koosolekul, on tõepoolest üks ha-
ruldasematest vastustest. (Hariduse- ja sot-
siaalminister J. H ü n e r s o n: Küsimine oli
ka haruldane.) Küsimine ei saanud har-
uldane olla. Et tema haruldane ei ol-
nud, seda näitas see, et Vabariigi Valitsus
siiski otsustas sulgeda Võru õpetajate se-
minari. (M. M a r t i n s o n, põl: Ega rää-
kimine ei aita, valitsus otsustab teisiti, hää-
letame ära.) Härra Martinson'il on koge-
mused oma 14-tunnilisest kõnest, et rääki-
mine ei aita. (M. M a r t i n s o n, põl: Kas
tahate järele jõuda?) Mina Teiega ei taha
võistlema hakata kõne pikkuse suhtes. (Ha-
riduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n:
Ei ole võimalik.) Võimaluse suhtes ei tea
praegu midagi, seda võib proovida.

Vastus on tõepoolest iseäralik ja imelik
selles mõttes, et ta mitte kõige vähematki
ei sisaldanud. Lihtsalt härra minister tuleb
ja teatab, et Vabariigi Valitsusel on teada
mõnesugused hariduseministeeriumi kavat-
sused Võru seminari asjus. See oli pea-
aegu kõik. Edasi tähendas härra minister
veel seda, et Vabariigi Valitsuse otsustada
on seminari sulgemise küsimus, ja sarnasel
juhtumisel hariduseministeerium toimib ja
talitab Vabariigi Valitsuse poolt antud juht-
nõoride järgi. Samuti valvab Vabariigi Va-
litsus selle järele, et minister seaduse piiri-
dest üle ei astu. Ma usun aga, et sarnast
vastust minister ei võiks anda, kui ta na-
tukenegi arvestada tahab parlamendi ja
enese prestiihiga. Vastus oli lakooniline
ja iseäralik. (Paremalt poolt: Kas
vastus peab siis pikk ja segane olema?)
Peab ütleva, et teisel korral räägiti juba
midagi, ja seletus oli pikem ning selgem.
Esimene seletus oli aga väga segane.

Milles asi seisab ja millistel motiividel
Võru seminar suleti. Härra hariduseminis-
ter, tulles selle küsimuse juurde, tähendas
kõigepealt, et algkoolide õpetajate ette-
valmistuses on tarvis süsteemi muuta.
Mispärast seda süsteemi on tarvis muuta,
see jäi jällegi tumedaks. Kõige tähtsa-
mad motiivid, mis ette toodi, olid, et
õpetajate ettevalmistamine seminarides on
kallim, kui pedagoogiumides. Ma küsiksin
härra hariduseministrilt, kas ta kindlasti
teab, et õpetajate ettevalmistamine on se-
minarides kallim, kui pedagoogiumides,
sest meil ei ole veel pedagoogiume, need
tahetakse veel asutada uue pedagoogiumi
seaduse järgi. Kui teie sellest räägite, mis
tulevikus tuleb, siis lubage sellejuures na-
tukene kahelda. (Hariduse- ja sotsiaalmi-

nister J. H ü n e r s o n: Teie kahtlete kogu
ilmakorra juures.)

Härra hariduseminister tähendas veel,
et seminarid ei jõua niipalju algkooliõpe-
tajaid ette valmistada, kui vaja. Nagu ta
ettekandest selgus, on meil praegu vaja 204
algkooli õpetajat, kuid seminar ei suuda
niipalju ette valmistada. Kui peaks vastu
võetama algkooli reformi kava, siis läheks
tarvis 185 algkooli õpetajat, kuid niisugust
hulka ka ei suudeta ette valmistada semi-
naride kaudu. Seda küsimust käsitades
härra minister arvas heaks öelda, et Vaba-
riigi Valitsus otsustas Võru seminari sul-
geda. Tähendab, meil on õpetajaid vähe,
ja seetõttu et neid vähe, tuleb seminar sul-
geda. Siis aga jääb õpetajaid veelgi vä-
hemaks. Kui säärase loogikaga eriti härra
Hariduse- ja sotsiaalminister välja tuleb,
siis peab tõesti imestama. (Hariduse- ja
sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Teile on
selgesti öeldud, ja kui Teie selliselt välja
tulete, siis ei maksa loogikast rääkida!)
Härra minister, ma võin tuua pärleid Teie
loogikast, millised Teie siin ette kandsite.
Arvatavasti asi seisab selles, et Teie selle
küsimusega ei ole tuttav ja Teie olete end
lasknud ametnikkudest sisse vedada. (Ha-
riduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n'i
vahelhüüe.) See on Teie arva-
mine. Kui Teie oma vastuse läbi loete,
siis leiate väga palju kohti, kus olete otse
risti vastupidisele seisukohale asunud kui
mõni rida varem. Teie loogika lonkab.

Mis puutub väitesse, et õpetajate ette-
valmistamine pedagoogiumides odavam,
siis ei vasta see ka tõeloludele. Härra mi-
nister, vastates minu vahelhüüdele, et kes-
koolide lõpetamine läheb kaunis kalliks, ja
et rahvamajanduslikult seisukohalt välja
minnes pedagoogiumides õpetajate etteval-
mistamine tunduvalt kallim, tähendas, et ta
asja peale ei vaata rahvamajanduslikult sei-
sukohalt, vaid puht riigikassa seisukohalt.
Kui niiviisi härra minister argumenteerib,
et ta ei vaata küsimusele rahvamajandusli-
kult seisukohalt, vaid ainult riigikassa sei-
sukohalt välja minnes, siis, härra minister,
Teie ei seisa oma ameti kõrgusel. Iga mi-
nister, olgu see hariduseminister või Ma-
janduseminister, peab eeskätt silmas pida-
ma meie rahvamajanduse edu ja jõukust,
ja vaatama, kuidas meie rahvamajandus
areneb. (Hariduse- ja sotsiaalminister J.
H ü n e r s o n: Kuhu see loogika Teid
nüüd viib?) Aga kui Teie ütlete, et Teid
rahvamajandus põrmugi ei huvita ja Teid
huvitab ainult riigikassa seisukoht, siis
Teie ei ole oma õigel kohal. Iga minister
peab arvestama rahvamajanduse ja riigi-

kassa seisukorraga. (A. Mõttus, tõer: Aga kelle teenistuses seisab riigikassa? — Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n'i vahelhüüe.) Ma küsiks, kelle teenistuses seisab riigikassa? — Rahva teenistuses. Rahva jõukus määrab ära riigikassa suuruse. Kui paneme rahvale suured koormatused peale, siis on see halvav ka riigikassale. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Ja seepärast tulevad need kallid seminarid sulgeda!) Härra minister soovib seepärast seminarid sulgeda. Aga teised kutsekoolid on veel kallimad. Võtame põllutöökoolid, majapidamis- ja teised kutsekoolid, vaadake, kuipalju seal üks õpilane maksma läheb. Seminar kui kutsekool on nendest kõige odavam. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Aga tulevad rahvale töömehed neist kutsekoolidest.) Tahaksin näha, missugused töömehed tulevastest pedagoogiumidest tulevad. Nagu ütlesite, tulevad need pedagoogiumid koondada otsekohe keskkohadesse, Tallinna ja Tartu. Kuid tulevased pedagoogiumi lõpetajad lähevad õpetama — peasjalikult maale. Suurem osa on aga pärit linnadest. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Mispärast?) Tahaksime näha, missugused etteheited siis tulevad lastevanemate poolt algkooli õpetajate kohta, kes ei tunne ühiskonda, millesse sattunud, ei saa seal edukalt töötada, kuna nad ei tunne maalaste hingeelu. Seminaridest, millised töötavad väikesemates linnades, kus õpilased peasjalikult maalt, tulevad õpetajad maainimeste hulgast ja tunnevad palju paremini maainimese, maalapse hingeelu, kui need, kes teistest õhkkonnast välja võrsunud ja kasvanud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n'i vahelhüüe.) Kui Teie sellele seisukohale asute, siis ma soovitaksin kõigepealt pöörata spetsialistide, tuntud pedagoogide poole, kes ütlevad, et see on aabitsatõde, mille vastu ei maksa vaielda. Ka seminari vastased tunnistavad, et õpetaja, kes on samast õhkkonnast välja võrsunud, kuhu ta edaspidi õpetama läheb, palju paremini laste hingeelust aru saab. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Selle vastu ma ei vaidle.) Enne vaidlesite vastu, ja nüüd ütlete, et selle vastu ei vaidle. Raske on niisugusel juhul Teiega, härra minister, vaielda, kui ütlete üht ja sealsamas jällegi teist umbes nii, nagu tööerakond.

Edasi härra hariduseminister sai õige iseäraliku asjaga hakkama eelmisel koosolekul, kus ta ühele vahelhüüdele reageerides tähendas, et Tallinna pedagoogium ei

saa üldse algkooli õpetajaid ette valmistada, vaid valmistab ainult täienduse- ja kutsekoolide õpetajaid, Tallinna pedagoogiumi seadus ei võimaldavat seda. Õieti seepärast ma faktiliseks märkuseks palusin sõna, aga kuna mul praegu järjekorras sõna on, siis õiendan selle faktilise märkuse siin. Tallinna pedagoogiumi seaduse § 1. ütleb, et Tallinna õpetajate seminar moodustatakse ümber kutse-, alg- ja täiendusekoolide õpetajate pedagoogiumiks, mis töötab õpetajate seminari alusel eranditega, mis on ette nähtud käesoleva seaduse vastavates paragrahvides. Minul on meeles Tallinna pedagoogiumi seaduseelnõu, mis esitati Vabariigi Valitsuselt III Riigikogule. Selles algprojektis ei olnud algkooliõpetajate ettevalmistamine ette nähtud, aga just algkooli õpetajate ettevalmistamine viidi Riigikogu haridusekomisjoni poolt seadusesse, selle kinnitas Riigikogu, ja seetõttu on seaduses selgesti öeldud, et Tallinna praegune pedagoogium võib algkooli õpetajaid ette valmistada. Kui Tallinna pedagoogium millegi pärast seda teinud ei ole, siis on hariduseministeeriumil õigus vastava korraldusega algkooliõpetajate ettevalmistamisega juba eeloleval õppeaastal algust teha, mis eriti sellepärast tarvilik, et neli seminari ei jõua algkooliõpetajaid küllaldaselt ette valmistada. Siis oleks Tallinna pedagoogium see regulaator, kust oleks võimalik kergesti reguleerida, et ettevalmistavatest algkooliõpetajatest üleproduktiooni ei tekiks, ja et neid ka vähe ei oleks. See paindumus, mida pedagoogiumi seadusega tahetakse õpetajate ettevalmistamise alal teha ja ette võtta, on olemas Tallinna pedagoogiumi näol. Mis aga mind imestama pani, on see asjaolu, et Hariduse- ja sotsiaalminister ei tunne pedagoogiumi seadust ajal, kus ta seminare sulgeb, ja ei tea seda, et praeguses Tallinna pedagoogiumis võidakse vabalt algkooliõpetajaid ette valmistada. See argument näitab, et Hariduse- ja sotsiaalminister ei ole isiklikult ega tõsiselt selle küsimusega tegemist teinud. Sellepärast võib täie õigusega öelda, et säärane ülepeakaela ettevõetud murrang ei ole kasuks meie haridusetööle ja õpetajate ettevalmistamisele, ja väga kahju, et härra minister ei tutvunenud asjaga põhjalikult.

Edasi peaksin tähendama, et Vabariigi Valitsuse samm mitte ainult Võru seminari, vaid ka nende kolme keskkooli sulgemise asjas, see on Tallinna õhtukeskkooli, Abja ja Ambla keskkooli, on risti vastolus maksuva keskkoolidevõrgu reguleerimise määru- sega, mis välja anti 1928. a. ja millele alla

kirjutanud Riigivanem härra Tõnisson ja hariduseminister härra Mõttus. Seminarid töötavad täiesti keskkooli seaduse alusel, välja arvatud erandid, mis seminaride seadus ette näeb. Selle määruse § 1 ütleb: „Seni kujunenud koolivõrk reguleeritakse järk-järgult ja kavakindlalt.“ Ma kriipsutaksin alla „järk-järgult“, see on, keskkooli ei tohi sulgeda järsku, ühekorraga, vaid aasta-aastalt. Kui hariduseministriks oli praegune Välisminister härra Lattik, siis pidas tema sellest korrast kinni. Ta läks seisukohast välja, et kui sulgeda, siis alates algaastaist, s. o. sulgeda I klass ja sinna mitte enam uusi õpilasi võtta. Nii likvideerub kool iseenesest, nagu Tallinna õpetajate seminar, kes tänavu saatis välja viimsed õpilased.

Edasi räägib sama määruse § 2, et avalikud koolid ja nende tüübid peavad võimalikult ühtlaselt asetatud olema, arvestades eeskätt rahvaarvuga omavalitsuste piirkonnas. Mis puutub eriti Võru seminari sulgemisse, siis peab ütlema, et Võru keskkoolidevõrk kõige hõredamaks võrguks meie maakondades on jäänud. Lubage mulle esitada sellekohaseid andmeid. Siamaani, kus seminar veel töötas, oli elanikkude arv ühe keskkooli klassi kohta Valgemaal 1.209, Harjumaal 1.367, Tartumaal 1.876, Viljandimaal 1.930, Virumaal 2.043, Järvamaal 2.054, seal tõuseb see arv tunduvalt Ambla põllumajandusliku keskkooli sulgemisega, Pärnumaal 2.437, kus jällegi arv suureneb Abja gümnaasiumi sulgemisega, Võrumaal 2.927, Saaremaal 3.364, Läänemaal 4.156, Petserimaal 5.925. Võrumaa kohta on need andmed võetud sest ajast, kui Võrumaal töötas 2 gümnaasiumi, see on tütarlaste ja poeglaste gümnaasiumid. Läänemal aastal ühendati mõlemad gümnaasiumid, mille tõttu Võrumaal ulatus läinud õppeaastal elanikkude arv ühe keskkooli klassi kohta 3.904, tähendab keskkoolidevõrk oli harvem veel ainult Petserimaal ja Läänemaal. Nüüd aga, kus Võrus seminar suletakse, ulatub elanikkude arv ühe keskkooli klassi kohta 5.463 peale. Ainult Petserimaal on keskkoolidevõrk hõredam kui Võrus. Kui võrdleme Valgamaad, siis näeme, et seal on ühe keskkooli klassi kohta 1.209 elanikku, Võrus aga 5.463.

Ma küsin, austatud Riigikogu liikmed, kas on siin keskkoolide sulgemise määrusest kinni peetud? Siin ei saa teisiti öelda, kui et täiesti määruse vastaselt on talitunud. Kui oleks võimalik Vabariigi Valitsuse otsuse peale Riigikohtusse edasi kaevata, siis tühistataks Vabariigi Valitsuse otsus keskkoolidevõrgu reguleerimise määruse

põhjal. Kahjuks aga ei saa seda teha. Tõsiasi on aga, et Vabariigi Valitsus on rikkunud keskkoolidevõrgu reguleerimise määrusi.

Kui olukord säärane, et Vabariigi Valitsus ise tema poolt väljaantud määrustest kinni ei pea, kes siis nendest peab kinni pidama! Vabariigi Valitsus peab täitma enda poolt väljaantud seadusi ja kinni pidama nende seaduste põhjal väljaantud määrustest. (J. Holberg, põl: Ise annab, ise muudab!) Härra Holberg, ma oleksin aru saanud, kui Vabariigi Valitsus oleks enne keskkoolidevõrgu reguleerimise määrust muutnud ja siis keskkoolide sulgemisele asunud, siis oleks siin juriidiliselt vähemalt õieti talitunud, kuidas sisuliselt — see on iseasi. Teie, härra Holberg, olete jurist ja peaksite tunnistama, et siin on määrusi rikutud, ja kui oleks võimalik kohtusse minna, kaotaks Vabariigi Valitsus samuti, nagu kaotas hariduseminister Võru keskkoolide sulgemise asjas. (K. Päts, põl: Mis me siin niipalju räägime, las läheb kohtusse, ja asi selge.) Härra Päts, valitsuse otsuse peale ei saa edasi kaevata. (K. Päts, põl: Minister täidab valitsuse otsust, ja ministri otsuse peale saab edasi kaevata.) Valitsuse otsus on olemas, ja seal enam midagi teha ei saa. Kui see võimalus oleks, siis oleks päris selge, et kaevatakse Riigikohtusse. (J. Holberg, põl: Aga kes seal kaebab?) Lastevanemad kaebavad, sest nende huvid on puudutatud.

Nii et selle sammuga, kus Võru seminar ja kolm gümnaasiumi järsku suleti, on valitsus seaduse piiridest üle astunud, ja sellega ühe väga halva sammu astunud. Näha on, et seadusega ei arvestata ega seadusest kinni ei peeta. Missugune autoriteet on siis veel valitsusel, kui ta tema enese poolt antud määrusi ei täida? (Paremalt poolt: Mida siis on rikutud?) On rikutud terve rida paragrahve, näiteks § 6. keskkoolide võrgu määrusest, sest ka seal räägitakse järk-järgulisest sulgemisest, mitte aga järskusest. Seda määrust on valitsus rikkunud. Ma olen rääkinud vanade pedagoogidega, kes Vene ajal töötanud, nad ütlevad, et säärast asja ei ole Vene ajal ette tulnud, et oleks terve keskkool korraga suletud. On olnud küll ümberkorraldamisi, näiteks muudeti kreiskool ümber linnakooliks j. n. e. Niisugust asja ei tulnud ka Vene bürokraatliku korra juures ette, et oleks terve kool korraga suletud. (K. Päts, põl: Aga kas Vene ajal koole ka nii avati, kui meil?) Vene ajal avati Rakvere seminar, avati hulk keskkooli. Mispärast meil neid siis üldse nii ülepea-

kaela avati? (K. P ä t s, põl: Nii kui avatud, nii ka kinni pandud.) Omalajal ehitati Läänemaa seminar ja pandi sinna üle 50 miljoni magama, kuid nüüd suletakse kool. Riigivanem härra Strandman tähendas, et sinna paigutatakse sõjaväed. Meil on praegu niisugune tendents ilmsiks tulnud, et haridusealal võib kulusid kokku hoida, seal ei pruugi vaadata, kuidas rahva haridusetöö edeneb, kas rahvas haridust saab või mitte. Aga kui mujale on summased tarvis, siis leitakse kohe. Kui tarvis on mõnele isikule või asutusele võlgasid kustutada, siis leitakse otsekohe tee, selleks on ikka summad olemas, aga hariduse peale summased ei leita. See näitab seda haridusepolitikat, mida meil aetakse. (J. H o l b e r g, põl: Rahvas nõuab!) Rahvas ei nõua midagi sellesarnast. Ma soovitän Teile rääkida Võru seminari lastevanematega, siis kuulete, mis nad räägivad ja missugust kibedusetunnet seminari sulgemine tekitanud.

Ma tulen selle juurde, mis härra minister siin kõneles õpilaste paigutamise suhtes. Siin hariduseminister sattus endaga vastollu. Ta ütles, et neid õpilasi võidakse vabalt ära paigutada ülejäänud kolme seminari. Seda öeldi kahe viimase klassi õpilaste suhtes. Kahe esimese klassi õpilastest härra minister ei hooli, ta ütleb, need võiksid minna Võru keskkooli, Petseri või ka Valga keskkoolidesse. Seda on küll väga kerge öelda, aga mina küsiks, miks siis õieti väga paljud lastevanemad, kehvad lastevanemad, paigutavad oma lapsed seminari. Seepärast, et keskkoolipanek neile ülejõu käib, ja päris selge, et suurem osa lastevanemaid ei suuda oma lapsi enam edasi koolitada ja ei suuda neid keskkooli panna, veel vähem suudavad nad saatä oma lapsi Tartu, Rakveresse või isegi Läänemaale. Kõigepealt sõidukulud on rasked ja kulukad kanda. Härra minister tähendas, et internaadis elamine Rakveres ja Tartus maksab 20—22 krooni kuus, aga säärast summat ei suuda suurem osa lastevanemaist kanda.

Mis puutub väitesse, et Tartus elukallidus on samasugune ja isegi madalam kui Võrus, ja seetõttu olevat ükskõik, kas saata õpilased Tartu, või jätta need Võrru, siis sel väitel ei ole alust. Meie teame väga hästi, kuidas lapsi koolitatakse, kuidas nendele nädalamoon kaasa antakse ja kuidas peaaugulikult tasutakse naturas korteri ja ülespidamise eest, mis õpilasel tuleb maksta korteripidajale. Kui õpilane lähemal elab oma maakonna linnale, siis on leivakotitoomine kergem, kuna kaugemal

elades leivakoti kaasavõtmine raske, ja seepärast suurem osa lastevanemaid ei suuda oma lapsi kuskile saata. Lapsed peavad õppimise pooleli jätma ja koju jääma.

Kui niimoodi lastega ümber käiakse, eriti härra hariduseministri poolt, kes eeskätt peaks muretsema, et lapsed korraliku kasvatuse saaksid, siis niisugusele teele asumine on väga libedale teele asumine, niiviisi ei tohiks talitada.

Mis puutub õpetajate puhtpedagoogilisse ettevalmistusse pedagoogiumide ja seminaride kaudu, siis sellejuures ei peatu ma, vaid peatub minu parteikaaslane Usai, kes seda asja tunneb. Mina tahtsin tähelepanu juhtida puhtpraktiliste küsimuste ja raskuste peale, mis lastevanematel on laste edasiõpetamisel. Tahan ka veel sellele tähelepanu juhtida, et Vabariigi Valitsus, sulgedes keskkooli ja Võru seminari, on rikkunud määrusi, ja see on õieti seadusevastane samm.

Kõiki seda arvesse võttes esitan Riigikogule järgmise ülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates Hariduse- ja sotsiaalministri vastuse J. Voiman'i, J. Piiskar'i, O. Gustavson'i ja A. Usai' arupärimisele Võru õpetajate seminari sulgemise asjas, tunnistab vastuse mitterahuloldavaks ja läheb päevakorras edasi.“

Riigikogu ei tohiks lubada, et kergel käel talitatakse õpetajate ettevalmistuse asjas, ja teiseks ei tohiks lubada, et Vabariigi Valitsus enese poolt väljaantud seadusi ja määrusi otsekohe rikub. (J. H o l b e r g, põl: Jätke need määrused teiste õiendada.)

A. U s a i (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev arupärimine ulatab kaugemale, kui Võru seminari sulgemise küsimus. Härra Hariduse- ja sotsiaalminister oma viimases seletuses tõi esile põhimotiivid Võru seminari sulgemiseks, nimelt meie õpetajate ettevalmistamise süsteemi muutmise, mispärast ei ole võimalik käsitada Võru seminari sulgemist lahus selle süsteemi muutmise küsimusest. Väga iseloomustav on, kuidas meil sääraseid suuri küsimusi, nagu on õpetajate ettevalmistamise küsimus, võetakse. Sel küsimusel on oma ajalugu. Nagu teada, juba hariduseminister Lattik'u ajal oli see probleem päevakorral, ja tol ajal sõitis hariduseminister Lattik riigi koolivalitsuse direktoriga välismaale, nimelt Saksamaale, kus vaadeldi neid koole, ja pärast seda ilmuski uus seminaride muutmise seadus. 2. detsembril

1927. a. esitati hariduseminister Lattik'u poolt uus õpetajate ettevalmistamise seadus, nimelt pedagoogiliste instituutide seadus. See seadus oli haridusekomisjonis, kuid arutusele ei tulnud seetõttu, et 4. detsembril tuli valitsuse kriis. Seadus pandi kaante vahele ja unustati ta olemasolu. Nüüd, kui tegevusse astus hariduseminister härra Hünerson, otsiti seadus arhiivist välja ja nimetati pedagoogiumide seaduseks, misjuures väga väikesed muudatused tehti, nii et uus pedagoogiumide seadus ei ole loodud uue valitsuse ajal, ja hariduseminister Hünerson ei ole J. Lattik'u seadusele pea midagi juurde lisanud. See näitab, kui kergelt võetakse suuri kooliküsimusi. Paarinädaline matkamine välismaal ei võinud anda kuigi suuri kogemusi meie haridustegelastele, et nende teadete varal asuda tähtsa pedagoogilise küsimuse lahendamisele. Seda rohkem, et õpetajate ettevalmistuse probleem ei ole ka Saksamaal kaugegtki nii selge, et ühe hoobiga saaks Saksamaa eeskuju järele meil küsimust lahendada. Nagu teada, on õpetajate ettevalmistamise reform Saksamaal tingitud hoopis teistsugustest põhjustest ja oludest. Saksa põhiseaduse § 143. teise lõikesse on võetud nõue, et kõikidel Saksamaa õpetajail kõigis koolitüüpides peab olema ühtlane haridus — kõrgem akadeemiline haridus. See nõue oli tingitud peaasjalikult õpetajate ja õpetajate liidu nõuetest, kes soovisid ühtlust luua puhtõiguslikust kui ka sotsiaalsest seisukohast, et kaotada teravat vahet keskkooli- ja algkooliõpetajate vahel. See nõue viidi läbi ja võeti põhiseadusesse, ning valitsus oli sunnitud selle nõude teostamisele asuma. Kuid siin oli üks raskus, nimelt ainealine raskus. Anda kõigile õpetajaile, ka algkooli õpetajaile kõrgem akadeemiline haridus, oleks esile kutsunud suured kulud. Seepärast otsiti kompromissi, ja sääraseks kompromissiks oli nõndanimetatud pedagoogiline akadeemia. Väga kõlav nimetus, kuid siult ei vastanud kuidagi akadeemilisele haridusele. Need uued õppeasutused moodustasid enesest kaheaastased pedagoogilised kursused; võetakse vastu sinna keskkooli lõpetajad, ja kaheaastase tegevuse järele akadeemias saavad need õpetaja kutse. Loomulikult neis õppeasutuses on võimalik töötada ainult metoodiliste ja didaktiliste küsimuste kallal, kuna põhjalik ettevalmistus aja lühiduse tõttu võimalik ei ole. Sääraseid õppeasutused, nagu tähendasin, ei leidnud poolehoidu ka tähtsamate Saksa pedagoogide poolt. Väga autoriteetne Saksa pedagoog Kerschensteiner ei

poolda õpetajate ettevalmistust akadeemias, vaid peab tarvilikuks anda õpetajaile täielik akadeemiline haridus ülikoolides. Samal seisukohal asub ka professor Spranger, kes pooldab kõrgemat õpetajate kooli, see on kõrgemat õppeasutust täies ulatuses, kus peale pedagoogiliste ainete ka üldhariduslikud ained esitatud. Meil vaadatakse seminaride peale seisukohalt, et nende halb külge olevat see, et pedagoogiliste ainete kõrval on ka üldhariduslikud ained õppekavas, ja need kaks asja segavat õpetajate edukat ettevalmistust. Kuid prof. Spranger tahab nimelt ühendada need kaks asja. Temal on kavatsatud kõrgem kool niisugusel kujul, et on olemas üldhariduslikud kursused, mis jagunevad kahte tsükli: humanitaarne osakond ja loodusteadus-matemaatiline osakond, mille kuulajad läbi võtavad vähemalt kahe semestri jooksul. Edasi on filosoofilise- ja pedagoogilise osakond mõlemaile neile osakondadele, mis ka moodustub kursuse neljast semestrist. Peale selle antakse kõigile kuulajatele põhjalik ettevalmistus veel oskuseainetes, nagu muusika, käsitöö, joonistamine, voolimine j. n. e. Järelikult sarnane kõrgem õpetajate kool, mis on määratud algkooliõpetajate jaoks, annab tõesti põhjaliku ettevalmistuse. Ta valmistab õpetajaid ette neis üldainetes, mida õpetajad on kohustatud algkoolis õpetama, peale selle annab neile ka põhjalikud teadmised oskuseainetes, ja lõpuks, mis väga vajalik õpetajaile, hea filosoofilise ja üldpedagoogilise ettevalmistuse.

Nii näeme, et Saksa paremad asjatundjad, nagu näiteks professor Ed. Spranger, sugugi ei poolda neid ersats-akadeemiaid, mis ei vasta kõrgemale haridusele. Isegi Preisi hariduseminister dr. Becker, kes oli sunnitud ellu viima pedagoogiumi seaduse, ei leia, et need akadeemiad sisult vastaksid nendele nõuetele, mis Saksa õpetajaskonnalt püstitatud. Nimelt leiab dr. Becker nende akadeemiate juures puudused: nendel ei ole ühendust ülikooliga. See on üks moment. Peale selle on kursused lühike, kaheaastane, läheb lahku alg- ja keskkooliõpetajate ettevalmistamisest. Niisamuti ei leia doktor Rieckel, kes hea asjatundja selles alal, et pedagoogilised akadeemiad vastaksid heale õpetajate ettevalmistamisele. Ta leiab, et akadeemiad väga nõrgalt ette valmistavad õpetajaid loodusteaduses, metoodilistes ja didaktilistes ainetes, ja mis peasi, et need akadeemiad lähevad väga kalliks maksmaks. Meil just leitakse, et pedagoogiumid tulevad sellepärast ellu viia, et nad oleval eriti odavad. Saksamaal karde-

takse, et pedagoogiumi-taolised akadeemiad on kallid õppeasutused, ja tuuakse ette, et ühe akadeemia ülevalpidamine läheb 200 Saksa marka maksma, meie rahas umbes 18 miljonit senti, kuna meil arvatakse, et pedagoogium läheks maksma sama palju, kui seminar, umbes 7 miljonit senti. Loomulikult, kui meie pedagoogiumid on kehvalt varustatud, puuduvad vastavad õppeabinõud, laboratooriumid ja tökojad, siis võib uskuda, et sarnased kaheaastased pedagoogilised kursused tõesti vähe maksma võivad minna. Kuid niisugused õppeasutused ei suuda õpetajaid soliidselt ette valmistada.

Sellest kõigest on näha, et Saksamaal ei ole kaugeltki veel läbi löönud õpetajate ettevalmistuse reform, kuigi seda teostatakse. Asjatundjad pedagoogid ei poolda säärast õpetajate ettevalmistuse viisi. Ja võib loota, et see on ainult üleminek tulevikus õpetajate ettevalmistamisele ülikoolides.

Kuidas suhtuvad teised maad õpetajate ettevalmistuse reformile? Ajakirjanduses on avaldatud mõtet, nagu terve Euroopa, maailm suunduks Preisi haridusereformile, ja igalpool liikumas oleks mõte, avada pedagoogilisi akadeemiaid. Aga seda ei saa öelda, kui võtta faktilised andmed ja jätta kõrvale üldistused, mis kuidagi ei ole õigustatud. Võtame Soome. Soomes valmistatakse õpetajaid ette seminarides. On ka avatud Helsingis akadeemia katseks, kuid sugugi ei mõeldaks sulgeda seminare, et üle minna õpetajate ettevalmistamisele akadeemiatel. Läti olud on meile kaunis sarnased. Vaatame, kuidas seal on õpetajate ettevalmistamise korraldus. Lätis töötab 5-aastane õpetajate instituut, mis baseerub algkoolile, tegelikult sama, mis meie seminar, ainult nimetatakse instituudiks. Nende reformeerimisele on asutud selles suunas, et on lisatud juurde üks õppeaasta: 5-aastane instituut on muudetud 6-aastaseks. Ainult Lätigallias on jäetud instituut 5-aastase õppekursusega. Ka Lätis oli üks õppeasutus, nõndanimetatud keskinstituut Miitavis, mis oli organiseeritud sarnaselt, nagu Saksa pedagoogilised akadeemiad või meie kavatsuvad pedagoogiumid 2-aastase kursusega, mis peavad baseeruma keskkoolile. Kuid on olemas andmed, et Miitavi pedagoogiline instituut on määratud sulgemisele. Möödunud aastal suleti üks kursus ja käesoleval aastal suletakse teine, nii et katsest, minna üle õpetajate ettevalmistamisele akadeemiatel, ei tulnud Lätis midagi välja. See oleks meile väga õpetlik, sest just Läti olud seisavad meile lähemal, kui Saksa olud.

Rootsis sünnib õpetajate ettevalmistamine 4-aastastes seminarides, mis tugevad algkoolidele. Norras sünnib samuti õpetajate ettevalmistamine seminarides, mis 3-aastase kursusega, mille kursust pikendati. Taanis on 3-aastased seminarid, Ungaris — 5-aastased. Itaalias võeti vastu 1923. aastal seminaride seadus, mille põhjal seminaride kursus 7 aastane. Austrias avati 1919. aastal üks pedagoogiline instituut Viinis 2-aastase kursusega, kuid sellejuures jäid püsima kõik seminarid, mille kaudu sünnib õpetajate ettevalmistamine. Need seminarid on 6-aastased, ja nüüd on kuulda, et Austrias on kavatsus jääda nimelt nende 6-aastaste seminaride juurde; neis võetakse ette ainult mõnesugused ümberkorraldused ja nimetatakse neid akadeemiateks, kuid sisult jäävad nad ikkagi kutsekoolideks keskkooli kursusega ja kujunevad meie seminaride taoliseks õppeasutusteks. Shveitsis sünnib õpetajate ettevalmistamine peamiselt seminaride kaudu, mis on 3—4-aastase kursusega, kuid seal on olemas ka midagi instituudi taolist, mis valmistab õpetajaid kõrgematüübilistele koolidele. Zürichis sünnib õpetajate ettevalmistamine ülikoolis 2-aastase kursuse kaudu. St. Gallenis on pedagoogiline instituut, kuid põhitüübiks jääb ikkagi õpetajate seminar algkoolide tarvis. Prantsusemaal sünnib õpetajate ettevalmistamine samuti seminaride kaudu.

Kõike kokku võttes näeme, et õpetajate ettevalmistamine välismaal, välja arvatud Preisi, sünnib seminaride kaudu. Seal võetakse väga ettevaatlikult õpetajate ettevalmistamise reformi; see reform areneb seal puhtevolutsioonilisel teel, sest sääraseid reforme ei saa ühe löögiga läbi viia. Iga rahvas võib omandada teistelt rahvastelt eeskujude, kuid seda ei saa teha mehaaniliselt, vaid tulevad arvesse võtta majanduslikud ja kultuurilised olud, mis mõõduandvad iga hariduse süsteemi läbiviimisel. Igal maal on omapärased tingimused, ja õpetajate ettevalmistamise kool on üks osake rahva elust, mis oleneb tema kultuuri arengust, tema iseäraldustest, tema koolitüüpidest j. n. e. j. n. e.

Nii et välismaa koolitüüpi üle kanda teistesse oludesse, on hädaohtlik samm. Meie teame, et ühtki reformi maailmas ei saa kohaldada võrastele oludele. Võtame näiteks pedagoogiumi küsimuse. Kas meie pedagoogium kujuneb sääraseks, nagu Saksamaal, kui arvesse võtame nende profesuuri, nende teadusemeeste rohkust. Keda saadame meie õpetajatena oma pedagoogiumi? — Samad keskkooliõpetajad. Aga

pedagoogiumi nimetame kolmanda astme kooliks, ja seega peab ta kujutama kõrge- mat õppeasutust. Nagu tähendasin, saavad meil töötama pedagoogiumis keskkooliõpe- tajad, kuna Saksamaal töötavad teaduse- mehed, professorid. Peale selle, kui võtame näiteks Viini või Saksa pedagoogiumid, on need varustatud heade õppevahenditega, neil on eksperimentaal psühholoogia kabi- netid, töökojad j. n. e. Seal on kõik või- malused, et õpetajate ettevalmistuse tööd rajada teaduslikule alusele. Meie oludes midagi sarnast välja ei kujune, vaid peda- googiumid jäävad ikkagi kaheaastasteks õpetajate kursusteks. Meil ollakse arvami- sel, et pedagoogiumide prototüübid, mil- leks loetakse üheaastaseid õpetajate ette- valmistuse kursusi keskkoolide lõpetajatele, olevat hästi õpetajaid ette valmistanud. See on oletus, mida ei saa tõsiselt võtta. Nagu teame, korraldati ka Vene ajal õpeta- jate ettevalmistamise kursusi selleks, et kiir- remas korras õpetajate puudust kõrvaldada. Näiteks linnakoolide juures avati ühe- kuni kaheaastased pedagoogilised kursused. Ka Eesti ajal olid ühekuulised ja kahekuulised kursused keskkooli lõpetajatele. Nüüd te- hakse samm edasi, lisatakse üks aasta juurde ja saadakse pedagoogium. Kuidas valmistati ette õpetajaid üheaastastel kur- sustel, siis ei ole kahtlust, et see etteval- mistus oli väga puudulik. Kui niisugustel kursustel oleks õpetajaid hästi ette valmis- tatud, siis oleks ka nende juurde jäädud ja ei oleks hakatud avama seminare õpetajate ettevalmistamiseks. Kui Vene ajal loodi õpetajate ettevalmistamiseks kursusi, siis oli see hädaabinõu, et õpetajate puudust kõrvaldada. Niipea kui tarvilik arv õpeta- jaid oli ette valmistatud, suleti ajutised kursused ja mindi üle õpetajate seminaride ja instituutide juurde, kus põhjalikumalt sündis õpetajate ettevalmistamine. Ei saa tõesti öelda, nagu oleks suudetud üheaas- tastel kursustel õpetajaid põhjalikult ette valmistada, nagu see sünnib seminarides, kus pedagoogiline ettevalmistus sünnib pikema aja jooksul. Peab konstateerima tõsi- asja, et meil on õpetajate ettevalmistamise küsimuses tehtud põhjendamata samm: on asutud seminaride likvideerimisele ning mindud üle pedagoogiumidele, ilma et sel- leks oleks kogemusi ja andmeid. Mis võib meil pedagoogiumidest öelda? Meil avati 1928. aastal Tallinnas pedagoogium, kust veel ühtki lendu ei ole; seal valmistatakse ette ainult õpetajaid kutsekoolidele, kuna avalikkude algkoolide haru seal veel ei tööta. Ka käesoleval aastal ei ole ette näht- tud vastuvõttu algkoolide osakonda. Järe-

likult — kui kõneldakse pedagoogiumide paremusest ja odavusest, siis on see täiesti rajatud oletustele, ilma konkreetsete and- meteta. Seda rohkem on meil põhjust ette- vaatlik olla, et teised kultuurriigid selles küsimuses väga ettevaatlikult toimivad. Seal areneb see küsimus evolutsiooniliselt. Ava- takse üks akadeemia ja oodatakse ära taga- järjed, mida sarnane õppeasutus võib õpe- tajate ettevalmistamisel anda, ja peale selle siis tehakse vastavad järeldused.

Meil võetakse andmed Saksamaalt, loe- takse, et see on küllaldane materjal, ja selle põhjal asutakse õpetajate ettevalmistuse reformeerimisele.

Nüüd on huvitav tähele panna neid mo- tiive, mis on esitatud härra Hariduse- ja sotsiaalministri poolt seminaride vastu ja pedagoogiumide kaitseks. Üks väide, mida eelkõnelejad ka osalt on puudutanud, oli nimelt väide, et seminarid ei suuda vasta- val arvul õpetajaid ette valmistada. Õpe- tajate üldarv Eestis kõigub 4 tuhande üm- ber, see on peaaegu stabiilne arv, ja kui omaks võtta tõsiasja, et umbes 5% õpeta- jaist lahkub iga aasta teenistusest, siis va- jame iga aasta uusi õpetajaid 200 inimest. Härra Hariduse- ja sotsiaalminister ar- vas, et kui meie koondame oma koolivõrku, siis võiks õpetajate arv, mida meie iga aasta vajame, langeda kuni 185 õpetajani. Meil on valitsenud vastupidised arvamised. Hariduseministeeriumis ja õpetajaskonnas on liikunud arvamised, et meil on ülepro- duktsioon õpetajate ettevalmistuses. Hari- duseministeerium on rõhutanud seda mit- mekordselt, seda on teinud ka mõned õpe- tajate koosolekud. Nüüd tuleb aga haridu- seminister ja ütleb, et meil ei ole õpetajate üleproduktiooni: seminarid ei suuda tarvi- likul arvul õpetajaid ette valmistada. Kuid igatahes jääb küsimus lahtiseks niikauaks, kui ei ole küllalt konkreetseid andmeid kogutud, sest ei ole võimalik juhuslike andmete põhjal tarvilikke järeldusi teha.

Oletame aga, et härra Hariduse- ja sot- siaalministril on õigus selles küsimuses, et seminarid ei suuda ette valmistada õpeta- jaid. Kuid seda oletust tuleb võtta teatud korrektiiviga. Meil töötab praegu 4 semi- nari, mis võivad anda kogusummas umbes 120—140 õpetajat, sest õpilaste arv semi- nari klassides ei tohi üle 35 tõusta. Meil töötab veel Tallinna pedagoogium, mis võib õpetajaid suuremas ulatuses ette valmis- tada. Hariduseministri pedagoogiumide projektis on ette nähtud 100 õpetajat. Järe- likult 4 seminari ja Tallinna pedagoogium võiksid täies ulatuses anda meile tarviliku hulga, vähemalt 200 õpetajat.

Sellest järgneb, et mingisugust vajadust ei ole seminare likvideerida õpetajate puuduse tõttu.

Kuid teisest küljest ei saa alla kriipsutamata jätta vastolu ministri seletustes. Meil on õpetajatest puudus. Mispärast suletakse siis üks seminar enne, kui ei ole pedagoogiumid loodud? Kuidas kujuneb olukord pärast Võru seminari sulgemist? Meil jääb neli õpetajate ettevalmistamise asutust: kolm seminari ja üks pedagoogium. Iga seminar võib anda aastas 90 ja peale selle pedagoogium umbes 50 õpetajat. Nii saaksime 140 õpetajat. Aga seda on vähe, kui asuda hariduseministri vaatepunktile, et meil on tarvis aastas ligi 200 õpetajat. Õpilasi võetakse vastu Tallinna pedagoogiumi esimesele kursusele, avalikkude algkoolide osakonda, võibolla alles tuleval aastal, ja sealt saame kolme aasta pärast lennu. Need seminarid, mis olemas, võivad anda nelja aasta jooksul lennud, kuid ainult 90 õpetajat. Järelikult, nelja aasta jooksul saame ainult puuduliku arvu ettevalmistatud õpetajaid, paremal juhul umbes 90 õpetajat aastas. Aga kust võtame ülejäänud õpetajate arvu? See on mingisugune loogiline vastolu, et ei suudeta õpetajaid küllaliselt ette valmistada, Võru seminar aga suletakse. Härra hariduseminister pahan-das, kui minu parteikaaslane Voiman sellele vastolule tähelepanu juhtis. Ma saan aru, et süüdistust vastolus olemises matemaatika ja loogikaga on raske ära kuulata. Arvatakse, et koolide koondamise teel õpetajaid saab. Tõmmatakse koolid kokku ja vabaneb 300—400 õpetajat. Kuid see on ka problemaatiline küsimus. Käesoleval aastal ei suudeta läbi viia avalikkude algkoolide seaduse muutmist selles ulatuses, nagu seda kavatakse härra Hariduse- ja sotsiaalminister, ja õpetajate kokkutõmbamine saab olema minimaalne. Üldse on küsitav, kas saab Avalikkude algkoolide seadust nii maksta panna, et I ja II õppeaasta töötavad järguliselt, augustist — oktoobrini, siis 7-kuune vaheaeg, ja kevadel õpitakse üks kuu, 16. maist kuni 20. juunini. Need kavatsused on rajatud ebapedagoogilistele nõuetele, mida pooldada ei saa, ja olen veendunud, et Riigikogu kuidagi sääras-t olukorda ei luba maksta panna. Kirjeldatud asjaolud lubavad oletada, et ministeeriumil tulevad jällegi üheaastased kursused avada ja sel teel hakata õpetajaid ette valmistama, et õpetajate puudusest üle saada. See oleks veel ebaloo-gilisem samm: Võru õpetajate seminari sulgeda ja avada üheaastased kursused, et õpetajate puudust täita.

Teine küsimus — pedagoogiumid olevat odavamad. See on väga relatiivne mõiste, mis tähendab odav. Pedagoogiume võib teha odavaks. Võtame vastava ruumi, paigutame sinna 100 inimest ja seminari koosseisus ettenähtud õpetajate arvu, kes loenguid peavad, ja kalliks sarnane kursus ei lähe. Kui tahetakse seda õppeasutust aga vastavalt korraldada, siis läheb see palju maksuma. Saksamaal kõneldakse, et pedagoogiumid olevat väga kallid asutused. Mis teeb kalliks pedagoogiumi? Muidugi see üldine korraldus, mis seal valitseb. Seal peavad olema vastavad laboratooriumid psühhotehnilisteks eksperimentideks, peavad olema katsekoolid — siin ei jätku ühest, — sest õpilasi on palju, tervelt 100 õpilast. Seal peavad olema töökojad, sest pedagoogiumis valmistatakse kutsekoolidele õpetajaid ette, peavad olema vastavad raamatukogud. Peale selle on raske mõelda, et harilik seminari komplekt õpetajaid suudaks ette valmistada korralikult kursusi, kus on 100 õpilast. Meie teame, et kutse-line ettevalmistus on väga vastutuserikas tegevus, kus tuleb õppeviisi individualiseerida. Ei saa küsimust võtta nii, et peetakse loenguid 100 noorele inimesele, mil-lisel teel sünniks õpetajate ettevalmistus.

Professor Spranger märgib oma teoses õpetajate ettevalmistuse kohta, et üheks suuremaks veaks ja puuduseks spetsialistide ettevalmistamisel ülikoolides on studiu-mide ja laboratooriumide ülekoormatus üliõpilastega. Ta arvab, et ei saa suure-arvulises grupis viljakalt töötada. Üliõpi-laste arv tema ütelse järgi laboratooriumides ei tohiks üle 12—15 tõusta. See oleks arv, kus suudetaks veel produktiivselt töötada. Kui võtta õpetajaid ettevalmistavast asutust 100 õpilasega, siis arvab professor Spranger, et need 100 õpilast tuleksid rühmadesse jaotada ja iga rühma jaoks luua oma koosseis õpetajaid. Kõige suurem rühm võiks koosneda 25 õpilasest. See juba teeks 2 pedagoogiumi kohta tervelt 8 rühma. Seminari õpetajad peavad läbi vaatama kavad, mille varal antakse eeskujulikke tunde. Need peavad läbi sõelutud ja arutatud olema. Kui võtame arvesse, et iga pedagoogiumi lõpetaja peab vähemalt 20 proovitundi andma, ja kui kasvatame selle arvu 100-le, siis oleks 2.000 proovi-tundi. Kes vaataks kõik need kavad läbi? See on hiigla töö. Edasi ei oleks võimalik üksnes pedagoogiumide katsekoolide juures praktiseerida, vaid peaks üle minema linna koolide hospiteerimisele ja seal praktiseerimist võimaldama. Kuid siin tuleks suuremal arvul juhte — õpetajaid teenistusse

kutsuda, kes edukalt tööd edasi viiksid. Tähendab, suur arv õpilasi pedagoogiumides kutsub ilmtingimata esile suuri kulusid. Seda kõiki arvesse võttes on raske uskuda, et meie tulevased pedagoogiumid, kui nad saavad hästi korraldatud ja õppetöö nendes hästi läbi viidud, tõesti odavateks koolideks kujuneksid. On ka põhjendamatu nõuda, et õpetajate ettevalmistamise koolid oleksid odavad. Kokkuhoiu tarvidust ei saa eitada, kuid sellejuures ei saa unustada otstarbekohasuse põhimõtet. Otstarbekohasuse küsimuse peab prevaaluma odavuse küsimuse üle. Kui meie odavalt, kuid ebaotstarbekohaselt valmistame inimesi ette rahvakoolile, siis oleks see karuteene meie hariduseasjale: see läheks meil kaugelt rohkem maksma, kui arvatav kokkuhoid seminaride sulgemisel.

Nüüd tahaksin veel peatada mõnesuguste väidete juures, mis on ette toodud seminaride vastu ja pedagoogiumide kasuks. Kõneldakse sagedasti sellest, et õpetajate kutsevalik sündida keskkoolide kaudu palju paremini, kui õpilaste kaudu 6-aastastest avalikkudest algkoolidest.

Vaheaeg kl. 12 — kl. 12.25 min.

A. U s a i (stp, jätkab kõnet): Nagu ma juba tähendasin, üheks seminaride puuduseks loetakse asjaolu, et õpetajate kutsevalik sünnib avalikkude algkoolide õpilaste keskel, kust komplekteeritakse seminari õpilasi. Selles vanuses ei ole võimalik — nii kõnelevad seminari vastased — veel teadlikult kutset valida. Kuid vaatame nüüd, kuidas kujuneb olukord keskkoolilõpetajate keskel kutsevaliku suhtes.

Ei ole sugugi kindel, et kutsevalik ka meie keskkoolilõpetajate keskel oleks nii endastmõistetav, ja et siin meie mingisuguse kindla meetodiga võiksime väljavaliikut teha. Kõigepealt pöörame kogemuste poole. Meie teame, et keskkool valmistab peaaesjalikult noori inimesi ülikooli vastu ette. Sealt astutakse ülikooli, ja loomulikult peavad need noored inimesed kõigepealt valima teaduskonna, et seal haridust jätkata. Kas sünnib seal kutsevalik nii kergesti? Faktid ja asjaolud näitavad, et kutsevalik ülikoolis sünnib ka suure raskusega. Meil kahjuks puuduvad Eestis kindlad statistilised andmed selle kohta, kuid Saksamaa ülikoolide kohta on andmed kogutud. Ja nii teame, et 40—50% noori inimesi vahetavad teaduskonda: valivad ühe, hiljem pettuvad, lähevad üle, ja sagedasti 2—3 korda vahetavad teaduskonda. Kui kutsevalik nii kerge oleks keskkoolilõpetaja-

jate keskel, siis ometi säärase nähtusega meil tegemist ei oleks, et noored inimesed ülikoolis teaduskonde vahetavad, ja kõigele sellele vaatamata lõpuks siiski oma tõsist kutset ei leia. See nähtus kõneleb sellest, et kutsevalik oleneb väga mitmest asjaolust. Meil on väga vähe õpetajaid, kes sündinud õpetaja annetega, üldse on vähe erialasid, kus individuaalsed iseäraldused või anded teravasti välja kujunenud. Meie oludes määravad kutse enamalt jaolt välised tingimused, eriti aga majanduslikud tingimused. Valitakse eriala, mis ennast kõige paremini tasub ja mis võimaldab äraelanemist. Sellega on seletatav ka sagedane teaduskondade vahetamine. Toonitatakse, et õpetajate vastuvõtmisel pedagoogiumidesse võivad appi tulla kõiksugused katsed. Meil on teada, et sääraseid katseid ei ole olemas, mille kaudu võiks kindlasti ära määrata inimese kalduvused teatud kutse alal. Üldjoontes võib ära määrata ainult vaimlise arenemise, mõtteviisi ja tundeilma põhijooned, kuid inimese kalduvusi mitmesugustele teaduseharudele ei ole võimalik kindlaks määrata katsetega. Katsete põhjal saame küll valida andekamaid inimesi, aga valida inimesi, kes sobivad eriti õpetajaks, — see on valiku ülehindamine. Meie võime sama eduga ka avalikkude algkoolide lõpetajate keskel valida andekaid inimesi, ja ma arvan, see sünnib palju edukamalt, kui valimine keskkoolide lõpetajate keskel. Väljavalik keskkoolilõpetajate hulgast on palju rohkem piiratud, kuna avalikkudest algkoolidest see laiaulatuslikum. Meil on võimalik saada head materjali õpetajate seminaride komplekteerimiseks algkoolidest. Peale selle püüavad algkoolide õpetajad juhtida rohkem andekaid noori inimesi seminaridesse. Peale selle on teada, et keskkooli ei satu mitte kõigeandekamad õpilased, vaid keskkooli satub õige suur protsent alla keskmise vaimuannetega noori just selletõttu, et sinna lähevad nad vanemate soovil, kes arvavad, et tema laps peab tingimata lõpetama keskkooli selle asemel, et valida kutse, mis rohkem vastaks lapse iseäraldustele ja võimetele. Sellepärast näeme ka, et keskkoolis on väga palju mahajääjaid, kes ei suuda ühest klassist teise minna ja lõpuks välja kukuvad ehk suure vaevaga küpsuseeksami sooritavad.

Seega ei saa öelda, et keskkoolidest tuleksid ainult andekad inimesed.

Juba eelarve arutamise ajal tähendas professor Põld, et üliõpilaste seast võib leida 40% sääraseid, kes ei suuda asuda teadusliku probleemi vaatevinklile, tähendab 40% üliõpilastest ei suuda teadusli-

kult töötada. Aga need on kõik keskkoolist tulnud. Järelikult ei saa uhkustada, et keskkoolidest valime eduga pedagoogiumi tarvis hea koosseisu. See lootus on rajatud eksiarvamistele.

Vaatame, kes läheksid meil pedagoogiumi. On teada, et keskkool valmistab noori ülikooli jaoks, ja et iga keskkoolilõpetaja ideaal on ülikool. Kui nad sinna ei lähe ühel või teisel põhjusel, peasjalikult majanduslikul põhjusel, siis on nad sunnitud otsima teistel aladel tegevust ja ametit. Ülikooli läheb umbes 700—800 keskkoolilõpetajat. Need keskkoolilõpetajad, kes kindlad on, et nad ülikoolis läbi löövad, need pedagoogiumi ei tule, sest õpetaja elukutset ei saa kergeks pidada, ja ka palga suhtes ei paku see amet suuri paremusi. Meil on olemas kogemusi pedagoogiumide suhtes. Need prototüübid, millest kõneldi, see tähendab, üheaastased pedagoogilised kursused, olid enne 1928. aastat asutatud Tallinna seminari juures, Võrus, Pärnus ja Viljandis. Kes läksid neile kursustele, kellest moodustus õpilaste koosseis? Võib öelda, et koosseisu moodustasid peaaegu erandita naisõpilased: 30 kuni 40 naisõpilase kohta tuli umbes 3—5 meesõpilast. Mida see näitab? See näitab seda, et meesõpilased ei pidanud kasulikuks valida õpetajakutset, pidasid kasulikumaks ülikooli lõpetada ja minna teistele aladele, mis oleksid neile paremini kindlustanud töötasu. Ei saa ju oletada, et pedagoogilistele kursustele läksid naisõpilased sellepärast, et nad olid pedagoogiliselt andekad inimesed. Kui niisugune oletus teha, siis võib otsusele jõuda, et naistel on ainult pedagoogiline anne. Kuid see oleks täiesti absurdne oletus.

(Koosolekut asub juhatama esimene abiesimees **M. Martna**.)

Mina arvan, et see küsimus olenes peasjalikult majanduslikkudest motiividest. Ka tuleviku kohta ei ole meil teistsuguseid aluseid selleks, et loota olukorra muutumist pedagoogiumide koosseisu suhtes. Ka pedagoogiumidesse astuvad peasjalikult naisõpilased. Mina ei kõnele mitte naisõpetajate vastu, kui pedagoogide vastu. Naisõpetajaid on meil ka tarvis, kuid siiski ei saa pooldada, et nende arv prevaleeruks meie koolides, ja selleks on väga kaaluvad põhjused. Kõigepealt puht-pedagoogilised. Kuigi naisõpetajad väga hea eduga töötavad nooremates klassides, siis on vanemates klassides meil vajalikud juba meesõpetajad. Meesõpetajal on rohkem autoriteeti ja mõju vanemate poisslaste keskel. Teine moment

ei ole väikesema tähtsusega: see on välis-haridusetöö maal. Ei ole saladus, et peasjalikult meie välis-haridusetöö tegelastena figureerivad meesõpetajad. Ainult üksikutel juhtudel võiks kõnelda, et ka naisõpetajad sellest tegevusest osa võtavad. See on tõsiasi. Aga ometi on õpetajal kui välis-haridusetöö ja seltskonna tegelasel äärmiselt suur tähtsus meie maaelus. Sest peab ütleva, et rahvakooli õpetajad on pea erandita see jõud, kes maal tegutseb ja püüab ühiskondlikku kultuuri ja välis-haridust levitada. Seepärast, kui meil protsentuaalselt märksa muutuks mees- ja naissoost õpetajate vahekord, siis poleks see soovitatav. Praegu on meil 53% nais- ja 47% meesõpetajaid. Pedagoogiumide juures muutub see vahekord kindlasti, sest nagu ma näitasin, pedagoogilised kursused andsid pea eranditult naisõpetajaid.

Muu seas tuleks ära märkida teine asjalu seminaride kasuks, nimelt et avalikkude algkoolide lõpetajate keskel võib välja valida andekaid noori inimesi, keda hea eduga seminari 6-aastase kursuse kestusel õpetajaiks võib kasvatada. Peab alla kriipsutama seda tõsiasja, et igale inimesele on omane kasvatuslik tegevus. (K. P ä t s, põl: Ei ole kõigile omane.) Ma pean siiski alla kriipsutama, rkl. Päts, et see nii on, sest et see on bioloogiline instinkt, et oma järeletulijaid õpetada; see on juba loomailmas niiviisi. (K. P ä t s, põl: Loomailmas on ka nii, et üks hävitab teise.) Loomad õpetavad oma poegi teatud võtetele. Pedagoogiline kalduvus teatud ulatuses on bioloogiliselt ja psühholoogiliselt täitsa põhjendatud. Iga normaalne inimene teatud kasvatuses juures võib saada õpetajaks, ja see on seminaride tugev kül. Seminaridesse valitakse andekaid noori inimesi küla keskkonnast ja kuue aasta jooksul kasvatatakse neid teatud vaimus. Ei saa kuidagi eitada kasvatuses tähtsust.

Pedagoogiumide kohta arvatakse, et seal antakse noortele inimestele teatud pedagoogilised-tehnilised võtted, ja saadetakse nende andmetega kooli. Teisiti see õpetus ei kujunegi, ainult pedagoogilisi, didaktilisi võtteid suudab pedagoogium edasi anda. Kuid kasvatuslikult õpetajaid vormeerida selle lühikeses aja jooksul pedagoogium ei suuda; selle ülesandega saab hakkama hästi seminar, kus noored inimesed kuue aasta jooksul jäävad seminari mõju alla. Meie võime pedagoogika ajaloost tuua küllalt andmeid ja näidata, et kasvatuslikult mõjud väga laiaulatuslikud võivad olla.

Võtame eitava nähtuse, nagu jesuiitide kasvatuses. Omal ajal suutsid jesuiidid palju

korda saata, suutsid oma ideede pooldajaid ja eestvõitlejaid ette valmistada. See on puht negatiivne nähtus, aga kujukalt näitab meile, et kasvatusel on võimalik väga palju sisendada ja väga palju korda saata. Vastasel korral, kui meie kasvatuslikult mõjuda ei suudaks, tuleks üldse loobuda kasvatuslikkudest aadetest ja jääda ainult haridusliku tegevuse juurde, kuigi moodne kasvatuseteadus hariduslikku tegevust ei lahuta kasvatuslikust tegevusest. Seminaride kasuks kõneleb tingimata pikem aeg, kus õpilasi võib mõjutada ja hästi ette valmistada. Selles seisabki kutsekoolide isearaldus, et seal on võimalik põhjalikumalt ette valmistada inimesi vastavatele erialadele. Selleks loomegi vastavaid agronoomilisi, tehnilisi ja teisi erikoole, et neile erialadele paremini asjatundjaid ette valmistada. Kursuste kaudu seda ei tehta, sellest on loobutud ja asutud põhjalikumale ettevalmistamisele erikoolide kaudu. Et seminarides õpetatakse ka üldhariduslikke aineid, — ei ole paha, sest tulevased õpetajad peavad ka üldhariduslikke aineid õpetama algkoolides, ja seepärast ei ole tähtsusetu, kuidas sünnib seminarides ettevalmistus üldhariduslikkudes ainetes. Keskkool valmistab noori inimesi ülikooli tarvis ja sel on omad ülesanded. Kui praegu seminarides läbi võetakse täielik keskkooli kursus, siis ei tähenda see seda, et see peaks nii olema. Seda kursust võiks muuta vastavalt algkooli nõuetele. Mõnda osa võiks lühendada, üksikuid aineid esiplaanile nihutada, millel eriline tähtsus avalikkudes algkoolides, eriti niisuguseid aineid, nagu oskuseaineid — joonistamine, käsitöö ja muusika. Neid aineid tuleks esiplaanile nihutada ja neid seminarides ka esiplaanile nihutatakse. Selles seisab seminaride paremus, et neid aineid võib seal põhjalikumalt ette valmistada. Aga kuidas kujuneb selles suhtes olukord pedagoogiumides? Meie koolide üheks suuremaks põhimõtteks on tööprintsip, et kool peab eeskätt noori inimesi isetegevusele õpetama, mitte niipalju mäletööd ja tuupimist kui isetegevust ja -väljendust. Selleks on väga tarvilik, et avalikkude algkoolide õpetajad oleksid tugevad oskuseainetes, nagu joonistamine, joonestamine, käsitöö, voolimine ja laulmine. Neil ainetel on õpetaja tulevases tegevuses väga suur tähtsus. Kuid nagu teame, ei juhitu keskkoolides neile ainetele suuremat tähtsust, nagu see vajalik oleks tulevastele õpetajaile. Mul on käepärast Hariduse- ja sotsiaalministeriumi määrus avalikkude keskkoolide õppekava kohta. Siin on humanitaargümnaasiumi tunnikava.

Sellest näeme, et joonistamist ja joonestamist on gümnaasiumi esimeses ja teises klassis 2 tundi, see on 4 tundi terve õppekursuse ulatuses, sest kolmandas, neljandas ja viiendas klassis ei ole üldse joonistuseõpetust. Tähendab, väga väikeste võimetega oskuseainetes on keskkoolilõpetajad. (K. B a a r s, tööer: Kodus õpivad.) Kui nii kergelt tahame küsimusest üle saada, siis ei ole üldse vaja kooli ja tuleb üle minna antiikilma süsteemile, kus vanad juudid ja kreeklased kodus õppisid. (K. B a a r s, töer: Olid väga targad!) Võibolla et siis targaks saame, kui niisuguse süsteemi omaks võtame. Nüüd kõnelevad kõik asjatundjad, ka härra Kuks haridusekomisjonis tähendas, et oskuseainetes võib kodus õppida. (J. F u k s, as: Ta ütles, see olewat Ameerika süsteem!) Käsitööd humanitaargümnaasiumis on 2 tundi esimeses ja teises klassis, tähendab, ainult 4 tundi terve õppekursuse ulatuses. Võimlemist on ette nähtud 10 tundi. Aga seda on vähe. Vaadeldes seminari õppekursust, nagu see on avaldatud Riigi Teatajas, näeme, et joonistamise ja joonestamise tunde ühes ilukirjaga on seminaris 12 nädalatundi, tähendab, 8 tundi rohkem, kui gümnaasiumis; käsitööd ühes metoodikaga 16 tundi 4 tunni vastu, tähendab — 12 tundi rohkem nädalas, kui keskkoolides. Edasi on laulmise tunde keskkooli kahes esimeses klassis 2 tundi, igas järgmises ainult 1 tund. Härra hariduseminister kavatab siin veel kärpimisi ette võtta, nii et keskkooli jääks ainult 2 tundi koorilaulmist, kuna seminaris muusikale, laulmisele ja laulmise metoodikale on pühendatud tervelt 18 nädalatundi. See on ometi suur vahe. Kust tulevad siis oskuseainetes paremini ettevalmistatud õppejõud, kas pedagoogiumidest või seminaridest? Olen veendunud, et ei leidu pedagoogi, kes kõneleks oskuseainete tarvilikkuse vastu ja ütleks, et saame nendeta läbi. Mispärast on vanad õpetajad nõrgad oskuseainetes? Endine kool ei juhtinud neile ainetele tähelepanu. Kui endisel koolinõunikul, oli mul võimalik jälgida koolitegevust 7 aasta kestel. See on küllalt suur praktika, mis võimaldab juba üldistada ja järeldusi teha. Nimelt on vanad õpetajad nõrgad joonistamises, käsitöös, voolimises ja muusika teoorias.

Seminaris on mänguriistade — viiuli ja klaveri tundmaõppimisele tarvilikku tähelepanu juhitud, mis sünnib 6 aasta kestel. Kuue aasta jooksul võib seminaris viiulit, orelit või klaverit sedavõrt tundma õppida, et koolis hea eduga mänguriistal laulu õpetada. Aga keskkoolid? Palju tu-

leb meil inimesi keskkoolist, kes suudaksid mänguriista kasutada? Ainult üksikud, kes kodus sellekohase kasvatuse on saanud, kes on tunde võtnud erateel; sarnaste õpilaste arv on aga igatahes piiratud, nii et selles mõttes õpetajate ettevalmistus pedagoogiumis oleks ilmtingimata kaugelt nõrgem, kui seminaris. Ja kui nüüd arvesse võtta asjaolu, et tulevikus hariduseminister kavatses veel vähendada laulu- ja käsitöö-tunde meie keskkoolides, siis peab ütleva, et meie laskume tagasi endisele tasapinnale oskuslike ainetega ignoreerimises algkoolis. Kuidas tuleb küsimust võtta? Kas siin on väärtuste ümberhindamine, kas leitakse, et meie peame töökooli põhimõttest loobuma, et meie peame tulevikus sõnalisele koolile üle minema, kus väljendamisvahendid, nagu käsitöö, joonistamine ja laulmine, peaksid teisele plaanile jääma.

Nüüd veel nõndanimetatud maaorientatsiooni probleemist õpetajate ettevalmistusel. Kõneldakse, et seminarid olevat andnud seni eluvõraid inimesi maale, ja et pedagoogiumid selles suhtes saavad paremaid õppejõude andma. Mida tuleb mõista maaorientatsiooni probleemi all? Arvan, et selle all mõistetakse õpetajaid, kes lähedal seisavad maarahva kultuurioludele, kes on valmis külas tõsiselt seltskonnategevuse ja välisshariduse alal töötama ja tahavad rahvale kasulikud olla maaellu puutuvais küsimustes. On kindel, et seminarid annavad ilmtingimata paremat materjali maaorientatsiooni suhtes seepärast, et seminari astuvad eeskätt maalapsed, ka kehvemate inimeste andekamad lapsed, kes hingeliselt külaelule ja tema nõuetele lähedal seisavad, millel suur tähtsus kooli eduka tegevuse seisukohast. On ju teada, et õpetajad, kes on võrsunud linnaoludes, ei soovi maal töötada. Mul on isiklikest kogemustest andmeid, kus noored inimesed, sattudes linnast maale, paluvad, et neile võimaldataks saada kohta linna algkoolis, sest nad ei suuda kohaneda maa oludele ja meelsamini seepärast tegutseksid linnas. Kahjuks on lugu sarnane, et meie pedagoogiumide prototüübid — üheaastased kursused on eeskätt andnud linna ollust naisõpilaste perest, kes tõesti maal ei püsi ja kes ei suuda seal seltskondlikku tööd teha. Siin tuleb teha järeldus, et maaorientatsiooni seisukohalt pedagoogiumid annavad igatahes halvema materjali maakoolide tarvis kui seminarid. Eriti tähtis on siin puhtpedagoogiline põhimõte. Üheks moodsamaks pedagoogiliseks nõudeks kooli huvides on see, et sotsiaalne ja füüsiline keskus, kus asub kool, peab õpetajale lähedal seisma, ta

peab neis hästi orienteeritud olema. Hästi orienteeritud mainitud suhtes võivad aga olla ainult need noored inimesed, kes külas üles kasvanud, kellel läbielamusi küla elust, tööst ja tervest olukorrast. Linnakodanik jääks neile läbielamustele ja iseäraldustele võõraks. Pedagoogiumid aga varustaksid maakooli linna orientatsiooniga. Üldiselt on täiesti selge, et õpetajate ettevalmistamine praeguse olukorra juures seminarides sünnib palju paremini, otstarbekohasemalt ja põhjalikumalt, kui see võiks sündida uutest pedagoogiumides, mis tõepoolest kujunevad ainult 2-aastasteks pedagoogilisteks kursusteks. Kui nüüd asuda Võru seminari sulgemise põhjuste vaatlusele, siis paistab silma asjaolu, et siin kaaluvat põhjendust ei ole ette toodud, et just Võru seminar tuli sulgeda.

Kõigepealt ei ole veel otsustatud õpetajate ettevalmistamise süsteemi. Olen arvamisel, et enne kui vana süsteemi lõhkumisele asuda, peaks looma uue süsteemi; ja kui uus süsteem olemas, siis alles võiks vana süsteemi likvideerimisele asuda. Nagu juba näitasin, ei suuda uus süsteem lähemal ajal õpetajaid tarvilikus ulatuses ette valmistada, ja nüüd korraga likvideerime vana korra ja jätame saatuse hooleks õpetajate ettevalmistuse tarvilikus ulatuses.

Sellelt seisukohalt on Võru seminari sulgemine täiesti ebaratsionaalne samm.

Mispärast suleti just Võru seminar? Meil on neli seminari, ja oleks võinud ju mõne teise seminari sulgeda.

Hariduse- ja sotsiaalminister on kõik aeg kõnelenud kokkuhoiust õpetajate ettevalmistuse ümberkorraldamisel.

Võrdleme — palju läheb maksma õpetajate ettevalmistamine seminarides. Läänemaa seminaris 1926./27. a. maksis ühe õpetaja ettevalmistamine 458 krooni, Võrus 211 krooni. Järelikult Võru seminaris on õpetaja ettevalmistus odavam. Andmed on võetud statistika keskbüroo 1928. a. väljandest, lehekülj 302.

Tähendab, kui siin kokkuhoiu põhimõttest oleks välja mindud, siis oleks eeskätt tulnud sulgeda Läänemaa seminar, kui kallim. See oleks täiesti loogiline ja järjekindel samm olnud kokkuhoiu seisukohast. Ka pedagoogilise töö ja selle tulemuste seisukohast on Võru seminar üks parimat. Võru seminaris sünnib õpetajate ettevalmistus moodsa pedagoogika põhimõtetele ja sellepärast ei oleks tulnud seda seminari sulgeda. Võru seminar on õpilaste tööde väljapanekuid korraldanud Tallinnas ja Võrus. Samuti on Võru seminari eksponaadid saadetud omalajal Inglismaale, kus nad

kooli näitusel figureerisid, ja kus neile suurt tähelepanu juhiti. Ma olen jälginud neid koolinäitusi ja väljapanekuid ja olen leidnud, et seal tõsisid tööd tehakse. Peale selle Võru seminar iga aasta annab välja aasta- raamatu. See on pedagoogiline käsiraamat, mis annab ülevaate üksikute õppeainete õppeviiside kohta, mis seminari tegevuse saavutused. Neid väljaandeid on ilmunud 5 vihku, kuues on veel väljaandmisel. Nii- sugustel raamatutel on äärmiselt suur täht- sus, kui arvesse võtta suurt puudust peda- googilises kirjanduses. Meil on vähe ilmu- nud koolikirjandust. Need õpetajad, kes tunnevad võõraid keeli, näiteks saksakeelt, need võivad leida vastavat kirjandust. Ei saa leppida ainult välismaa kirjandusega. Meil peaks ilmtingimata olema ka oma kir- jandus, meie pedagoogilise kultuuri saavu- tus. Meie peame oma pedagoogilist kul- tuuri arendama. Sel alal on igatahes edu- kalt tegutsenud Võru seminar. Oleks meil rikkalik pedagoogiline kultuur, siis ehk võiks nii kerge käega võtta eeskujuliku õppeasutuse lõhkumist. Ja ka siis ei tohiks seda teha, sest hävitada suurt kultuurivara on täiesti lubamatu nähtus. Aga meie ole- me veel äärmiselt vaesed oma pedagoogi- lise kultuuri poolest, meil puudub kooli- muuseum, mis teistel rahvastel olemas, kus õpetajad võiksid ülevaadet saada hariduse edust ja tegevusest niihästi meil kui välis- mail; meil puudub ka eksperimentaalne, katsekool, mis ilmtingimata vajalik peda- googilise kultuuri süvendamiseks. Meil puudub keskraamatukogu õpetajaskonna tarvis, puudub vastav pedagoogiline kir- jandus, mida ma juba alla kriipsutasin.

Kõiki seda suutis teatud ulatuses kõr- valdada vähemalt Lõuna-Eestis Võru semi- nar. Võru, Petseri ja Valgamaal õpetajad suutsid oma pedagoogilisi nõudeid rahul- dada just seetõttu, et oli olemas sarnane hästi korraldatud pedagoogiline õppeasu- tus, nagu Võru seminar. Oli võimalik saata õpetajaid kuulama proovitud seminari harjutusekoolis, oli võimalik saata õpeta- jaid seminari koolinäitustele, oli võimalik saada väärtuslikku pedagoogilist kirjan- dust, mida seminar üldisel jõul „Teel töö- koolile“ näol valmistas ja õpetajate keskele iga aasta levitas. See oli suur pedagoogi- line kultuurivara meie kehvades oludes, ja nüüd on terve Eesti õpetajaskond selle kasuliku töö kaotanud, nüüd puudub Lõuna-Eesti maakondadel võimalus kasu- tada seminari kogemusi, tema katseid meie õppemeetodite süvendamise ja ratsionali- seerimise alal.

Kirjeldataud seisukohast on Võru õpeta-

jate seminari sulgemine täitsa negatiivne samm, mis väga valusalt riivab meie peda- googilist kultuuri. Eriline tähtsus oli Võru seminaril Lõuna-Eesti maakondadele, nagu Võru- ja Petserimaa. See õppeasutus võimaldas noortele inimestele kergema vaeva ja väikesemate kuludega õpetajaks saada. Petserimaalt õppis Võru seminaris keskkoolilõpetajaid Vene rahvusest, mis väga tähtis, sest meil puudub Vene õpeta- jaid ettevalmistav asutus, ja seda puudust täitis Võru seminar. Võru seminaris õppi- sid venelased hästi Eesti keelt tundma ja paari aasta pärast, seminari lõpetamisel, valdasid hästi Eesti keelt. Meie vajame just Petserimaa Vene õppekeelega koolide jaoks õpetajaid, kes valdaksid hästi Eesti keelt, et selle tundmist venelaste keskel tõsta. Nii oleks Võru õpetajate seminar suutnud ette valmistada hea eestikeele tund- misega Vene rahvusest õpetajaid, mis on küllalt tähtis küsimus meie hariduspoliitikas.

Tuuakse veel Võru seminari sulgemise kasuks motiivid, et Võru linnal on algkooli- ruume tarvis, sest ühel koolil tuleb kahe vahetusega töötada, ja seepärast oleks tar- vis sellele koolile muretseda uued ruumid. Kui niiviisi hakatakse kooliruumide puu- dust likvideerima, et õpetajate ettevalmis- tamise asutus suletakse, et avalikule alg- koolile võimaldada töötada ühe vahetusega, siis on see küll säärane teguviis, mida raske iseloomustada, see on mingisugune kilp- lase tegevus. Selles suunas võiks veel palju kaugemale minna. Meil on Tallinnas koole, mis töötavad kahe vahetusega. Võ- tame näiteks Raua tänaval asuva avaliku algkooli, kus töötatakse ka kahe vahetu- sega. Hariduse- ja sotsiaalminister võiks selleks, et võimaldada Raua tänaval asu- vale koolile töötada ühe vahetusega, sul- geda Tallinna pedagoogiumi. See oleks täielik analoogia, kus Võru seminar sule- takse selleks, et võimaldada avalikule alg- koolile töötada ühe vahetusega. (V a h e l- h ü ü e.) Seda kõneles härra minister. Siin rõhutatakse seda kui vajalikku sammu, et sel teel rahuldada Võru algkooli nõudeid. (M. J u h k a m, tõer: Aga Teie teete täna seminaridele küll karuteene!) See on Teie arvamine ja arusaamine, härra Juhkam.

Mis puutub sellesse, nagu saaks hõlp- sasti ära mahutada need õpilased, kes Võru seminari sulgemisel peavad seminarist välja astuma, siis ei ole see sugugi nii kerge, nagu härra hariduseminister seletas, et võidakse lapsi ümber paigutada Lääne- maa ja Rakvere seminaridesse. Selle kavat- suse elluviimine ei ole sugugi nii kerge, kui võtame arvesse asjaolu, et Võru semi-

nari õpilased suuremalt osalt said kodust toidukraami ja valmistasid ise toitu. Enamusel ei ole võimalik maksta pansioni eest 25 krooni. Õpilaste paigutamine teistesse seminaridesse oleks ülesaatmaks takistuks kehvematele lastevanematele. Siin tehakse kerge käega liigutusi, et on kerge asi õpilasi paigutada Läänemaa- ja Rakvere seminari, kuid unustatakse, et kõik seminariõpilased ei suuda kohta leida 3 seminaris, sest et õpilaste arv seminari klassides on piiratud ja ei tohi mitte üle 35 õpilase tõusta. Ütleme, et seda arvu siiski tõstetakse seaduseandlikul teel, kuid siis tuleksid paralleelklassid avada, uusi õpetajaid juurde palgata, ja see läheks maksma. Praegu on olemas andmed, mis on kogutud kolmest seminarist, et umbes 50 õpilast võiks ära mahutada, kuna teised välja jääksid. Öeldakse, mingi keskkoolidesse. Kuid see on ometi vägivald noorte inimeste kallal. Noor inimene soovib omandada kutseharidust, nüüd aga öeldakse, minge üldhariduslikku kooli. Normaalloludes nii toimida ei või. Võibolla võib niisuguse nähtusega leppida sõja ajal, kus evakueerimise või mõnel teisel korral tuleb koole sulgeda. Aga normaalloludes, kus võiks tegutseda järk-järgult kooli sulgemisel, on see tõesti ebaotstarbekohane, ebapedagoogiline samm. Teisiti ei saa seda iseloomustada, kui vähegi hindame õpilaste isikut ja nende vanemate soove, lastele vastavat haridust anda.

Kõik ettetoodud motiivid härra Hariduse- ja sotsiaalministrilt näitavad, et nad on väga otsitud ja väga juhuslikud ja ei pea paika ning ei suuda Võru seminari sulgemist põhjendada. Küll vist peab arvama, et seminari sulgemise tõsiseks motiiviks on puhtpoliitilised kaalutlused. Muul on olemas väljalõige „Kajast“, 30. maist, kus juhtkiri „Kooli uuenduste vastukaja maal.“ „Kuidas rahvas vaatab Võru seminari sulgemisele.“ Selles artiklis tuuakse ette, et rahvas Petserimaal ja Võrumaal olevat täiesti vaimustatud Võru seminari sulgemisest.

(Koosolekut asub juhatama Esimees K. Einbund.)

Ja nimelt seepärast, et õpetajad Võru seminaris saavat puuduliku kasvatus ja neil olevat seminaris erilised huvid. Aga millised need erilised huvid olnud, seda ei näidata. Kuid kaugemal juba kõneldakse nii viisi: „Võru rahvaerakonna leht leidis, et Võru seminar olevat sotsialistlik. Kas ta on seda või mitte, kuid õpetajaskonnas on meil enamuses pahempoolse ilmavaatega

õpetajad.“ See olevat kindel fakt, millest võidakse kui konkreetsest asjast kõnelda: rahvas on pahane selle üle, et seminarist tulevat puuduliku kasvatusega õpetajad, kes olevat pahempoolse ilmavaatega. „Aastaid tagasi tegutsesid Pärnu ühiskõnnuõpetajad peamiselt pahempoolse ilmavaatega õpetajad. Sealne kasvatus, mis pidi olema mõnes mõttes vabasuunaline, tõi kaasa õpilaste streigi, mis oli suurim Eestis. Leides ka Võru seminaris sarnast kergetäpsust, võib konstateerida, et ka Võru seminaris puudub kindel distsipliin. Õpilaste kasvatamise puudulikkus koolis väljendub aga tema edaspidises töös ja lahkkelides rahvaga, milleks Võrumaa võib ohtrasti tõendus anda.“

Milline loogiline mõttekäik: Pärnus olevat õpilaste streik olnud, Võru seminaris võib see streik ka tekkida. Millega on see põhjendatud? Kas on tõesti Võru seminari tegevuses ilmsiks tulnud miingisugused väärtused õpetajate ettevalmistamisel. Seminar on riigi kool ja peetakse riigi poolt üleval; seminari ja ta õpetajate tegevust revideeritakse kas peainspektori või hariduseministri poolt. Järelikult, kui seal sarnased puudused oleksid ette tulnud, nagu kõneleb „Kaja“ artikkel, siis oleks juba hariduseministeeriumi ja tema peainspektori kohus olnud tähelepanu juhtida neile defektidele, mis kasvatusel alal Võru seminaris ette tulnud. Aga ometi ei ole midagi sellesarnast tehtud ega kuulda olnud. Kuid vastupidiselt on andmed olemas, et Võru seminari revideerimisel on leitud, et seminar väga hea eduga tegutseb ja võib rahuldustundega seda tööd jätkata, mis kooli direktor oma õpetajatega on korda saatnud.

Ma saan aru, kui tõesti oleks distsipliini mõttes ja väärtustele alal kasvatuses konkreetseid andmeid olnud, oleks tulnud tähelepanu juhtida neile väärtustele, hoiatusi teha, revideerida, ja kui kõik see tagajärgi ei andnud, siis sulgemisele asuda. Aga nüüd tuuakse avalikkuse ette asju, mida ei ole olnud, kuid mida tahetakse tõsiasjadeks teha. Sellest artiklist ja ka terve argumentatsioonist, mis seminari sulgemise kasuks ette toodud, mis väga otsitud ja juhuslikud, võib kindlasti oletada, et meil on tegemist teatud poliitilise aktsiooniga, et siin tahetakse seminaridele lõppu teha sellepärast, et seal olevat mõned sotsialistid-õpetajad tegevuses, ja et sellepärast seminaris valitsevat sotsialistlik vaim. See on arusaadav, sellest seisukohast küsimust hinnates võib aru saada Hariduse- ja sotsiaalministri tegevusest. Tema on tegutsenud kui oma partei mees, põllu-

meeste kogude mees, kes leiab, et seminaris valitseb niisugune vaim, mida ei saa oma partei seisukohast pooldada, olgugi et seda ei ole selgeks tehtud, olgugi, et õpetajatel on õigus kuuluda ühte või teise erakonda, mis põhiseadusega kindlustatud. Kõigile sellele vaatamata on asunud siiski säärasele vildakule seisukohale, õpetajate ettevalmistamise süsteemi revideerimisel on nimelt esijoonele paigutatud puhtpoliitilised motiivid ja selle järgi hakatud meie koolielu korraldama. Kui niisugused motiivid võetakse edaspidiseks koolipoliitika aluseks, siis võib terve meie kooliasi laskuda väga libedale pinnale: iga minister hakkab oma poliitilisest vaatepunktist korraldama meie koolielu, kus põhipanevaks oleks õpetajate poliitiline ilmavaade j. n. e. See on minu arusaamise järgi üks kõige kurvematest momentidest meie haridusepoliitikas, kus puhtpoliitilisest seisukohast välja minnes korraldatakse tõsiseid hariduslikke probleeme. Meie seisame tõsiasjade ees ja meil võib olla selle valitsuse kestel veel teisi niisuguseid asju haridusealal. Kõik need asjaolud võimaldavad otsust teha Võru seminari sulgemise kohta, et terve see asi on esile kutsutud puhtpoliitilistel motiividel.

4. Järgmise koosoleku määramine.

Sekretär A. Schulbach'i ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek homme, 13. juunil, kell 17. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 68, lisa nr. 4.)

5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele Võru õpetajate seminari sulgemise kavatsuse kohta. (Punkt 3. järg.)

M. Mihkelson (stp): Lugupeetud koosolijad! Avalikus elus ja ajakirjanduses oli juba ammu teateid Võru õpetajate seminari sulgemise kavatsuse kohta. Kui selle alusel Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm esitas arupärimise, millest toetas mu rühmakaaslane J. Piiskar, siis tähendati tema kõne ajal vahelhüüdena, et igasuguste kavatsuste puhul ei või esitada arupärimisi. Vahepeal aga oli Vabariigi Valitsus astunud otsustava sammu, mis viis asja kavatsuste pinnalt tõelisele Võru seminari hävimisele, selle sulgemisele, Vabariigi Valitsuse vastava otsuse näol. Seega oli sotsialistlikul rühmal küllaldasi põhjusi seda asja üles võtta.

Nüüd kõneles Hariduse- ja sotsiaalminister Riigikogu kõnetoolilt, et kolm seminari suudaksid täiesti rahuldada nõudmisi

õpetajate järele. Kuna peale Võru seminari sulgemise on meil teotsemas neli seminari, siis tuleb järeldada, et Hariduse- ja sotsiaalminister kavatses sulgeda nähtavasti lähemal ajal vähemalt ühe seminari. Sellisena kõneldakse erilise järjekindlusega Läänemaa õpetajate seminari suhtes, kuna tulevaseks õppeaastaks sinna ei võeta vastu õpilasi I klassi, ja pole üldse ette nähtud, et tuleval aastal I klass saaks teotseda. Et säärane samm väga laiaulatuslik ja seotud suurte vapustustega, siis peaks härra Hariduse- ja sotsiaalminister teatama siit kõnetoolilt, kas on temal praegu kavatsus sulgeda Läänemaa õpetajate seminari või mitte.

Läänemaad nimetatakse sagedasti vae-seks ja mahajäänud maaks. Võibolla on selle vaate tekkimisele kaasa aidanud see, et terve Läänemaa peale on ainult üks keskkool — Haapsalu gümnaasium, millele seltsib Läänemaa õpetajate seminar. On aastate kestel kõneldud küll keskkooli asutamisest Hiiumaale, milline majanduslikult, hariduslikult ja eriti geograafiliselt — perioodilise ühenduse puudumise tõttu — niivõrt erineb muust Läänemaast, et vajaks iseseisvat keskkõppeasutust. Sellele seisukohale on asunud mitmel korral Lääne maavolikogu. Ka Hariduse- ja sotsiaalministerium on siiaaani keskkooliküsimusse, kuni praeguse valitsuse ametisse asumiseni, heatahtlikult suhtunud. Nüüd on aga Hiiumaa keskkooli küsimus eita-valt otsustatud, ja justkui kiuste kavatsatakse Läänemaal sulgeda ka Läänemaa õpetajate seminar, pannes keskhariduse levitamise ülesanded ühe keskkooli peale. Ma ei puuduta seminari sulgemise küsimust pedagoogiliselt vaatekohalt, mille juures juba pikemalt on täna peatunud, vaid õigluse seisukohalt. Viimase rahvalugemise andmete järgi on Läänemaal umbes 80.000 elanikku. Seega võrdub Läänemaa rahvarvult umbes Viljandi- ja ka Harjumaale — Tallinna linn välja arvatud. Ja ometi on neis maakondis mitu keskkooli. Seega võetakse Läänemaalt tema seminari sulgemisega võimalus hariduslikku tasapinda tõsta, asetades eriti raskesse seisukorda kehvemate vanemate lapsi, kellel seni võimalus oli just õpetajate seminaris haridust saada, kus vähemate kuludega saab õppida kui harilikus keskkoolis. Seega oleks Hariduse- ja sotsiaalministri kavatsus raskeks hoobiks läänlastele. Arusaamatuks jääb, mida mõtleb siis Hariduse- ja sotsiaalminister teha Läänemaa õpetajate seminari ruumidega ja selle juurde kuuluva maa-alaga. Teatavasti ehitati Läänemaa

seminari hoone ümber Uuemõisa härraste-majast. Selle ümberehitamine ja juurde-ehitused läinud maksma üle 50 miljoni sendi. Kõneldakse küll, et sinna kavatsetakse pärast seminari sulgemist mahutada kaitsevägi. Seks juhuks tuleks siis nähtavasti väljaspoolt kaitseväge ümber paigutada Haapsalusse, kui punkti, milline asub maksimaalses kauguses vabariigi piirest, ja paigutada sõdurid väljaspoole linna, kuna ju õpetajate seminar asub väljaspool Haapsalut — Uuemõisas.

Seega mitmekümne-miljoniline haridusetempel tahetakse muuta kasarmuks, mis iseloomustav ja otsekohe sümboolne praeguse valitsuse hariduse-suunale.

Kõiki seda arvesse võttes, et ära hoida igasuguse arusaamatuse tekkimist, peaks Vabariigi Valitsus või Hariduse- ja sotsiaalminister teatama avalikult, kas kavatsetakse majanduslikult kehval ja hariduslikult raskes olukorras olevad Läänemaal sulgeda õpetajate seminar. Sellele küsimisele nõuavad kindlat ja selget vastust kõik Läänemaa hariduse- ja kultuuritegelased.

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Küsimus oli üles tõstetud Võru seminari sulgemise kohta. Valitsus on oma vastuse andnud, ja minule näib, et see vastus oli küllalt põhjendatud, (J. Voiman, stp: Ei olnud.) nõnda, et nende verstapikkuste kõnedega ei ole suudetud seda vastust kõigutada. (Pahemalt poolt: Mis Teie räägite!)

Juhin tähelepanu veel ühele asjaolule, mis valitsuse tegevust õigustab, mida aga valitsus ei ole ette kandnud. Oletame, et meil peaksid seminarid jääma. Aga meie teame, et neid ei ole igas maakonnas. Seminar on 11 maakonna kohta 5. (Pahemalt poolt: Neli!) Ütleme 4. Tähendab 2—3 maakonna kohta tuleb 1 seminar. Loomulik oleks, et seminarid oleksid paigutatud üle terve riigi territooriumi laiali, ja et neid ei koondataks ühte kohta, nagu käesoleval juhul, kus üks seminar on Tartus, teine tema külje all Võrus. Pärnumaal, Viljandis ja Järvamaal ei leia aga ühtki seminari. Sellepärast, kui seminarid oleksid pidanud üldse jääma, oleks tulnud ikkagi Võru seminar sulgeda, et Pärnus või Viljandis seminar avada. (L. Johnson, stp: See on teine asi.) Olgu teine asi, aga esimene samm on ikka Võru seminari sulgemine. Seepärast tahaksin valitsuse tähelepanu juhtida sellele, et kuni jutt on kahest pedagoogiumist, siis on arusaadav, et üks neist on Tallinnas ja teine Tartus. Aga kui jutt on kolmest pedagoogiumist, siis on

nõuetav et see kolmas pedagoogium ei saa olla Haapsalus, Võrus või Rakveres, vaid peab olema Pärnus või Viljandis.

J. Voiman (stp): Ma pean härra Soots'ile vastu vaidlema. Meil on 4 seminari ja üks pedagoogium. Pedagoogium on Tallinnas, ja 2 seminari on Põhja-Eestis — üks Rakveres, teine Haapsalus. (K. Tonkman, põl: Aga Antslasse teeme ka ühe!) Ma usun, et härra Tonkman'i arvates tuleks Vaiknale ka üks seminar asutada, mitte üksi seminar, vaid põllutöökeskkool härra Tonkman'i tallu; samuti, nagu Nehatusse tuleb ülikool asutada. Põhja-Eestis on tervelt kolm pedagoogilist õppeasutust: pedagoogium Tallinnas ja seminar Rakveres ning Läänemaal. Lõuna-Eestis on 2 seminari: üks Tartus ja teine Võrus. Võru seminar valmistab ette õpetajaid kolme maakonna — Võru-, Valga- ja Petserimaa jaoks. (K. Päts, põl: Igaüks tahab oma maakonnas õpetaja olla.) Suurem jagu on omas maakonnas, mõned üksikud on mujal — Tartumaal kolm, Viljandimaal üks, ja Pärnumaal üks. On täiesti arusaadav, et inimene tahab seal maakonnas õpetaja olla, kust ta pärit, ja suurem osa Võru seminari õpetajaid on pärit Valga-, Võru- ja Petserimaalt. (K. Päts, põl: Nad teistesse maakondadesse ei tule üldse.) On arusaadav, et igaüks tahab oma maakonnas olla. (K. Päts, põl: Teie ütlete niipalju tõdesid, et võib päris targaks saada.) Härra Päts, tõde on teinekord väga tarvilik. (K. Tonkman'i, põl vahelhüüe.) Härra Tonkman, Teie ei räägi kunagi tõtt, eriti kui teravilja kaitsest jutt on. Nii, rkl. Soots, Teie eksite, kui arvate, et säärastel põhjustel tuleb Võru seminar sulgeda. See ei tule sulgeda, vaid peaks jääma.

Motiveeritud ülemineku-vormel (lhk. 1243) lükatakse tagasi.

Lihtülemineku-vormel (lhk. 1239) võetakse vastu 32 häälega 23 hääle vastu.

6. Laevade kokkupõrgete seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

7. Laevade päästmise ning neile abiandmise ja uppunud ning randunud varade seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

8. Tolliseadustiku §§ 90., 92.—94. muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

9. Isikutõestamise ja liikumise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

10. Maanteede seaduse muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja: On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.28 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).